

СПОРТ

Физкультураца бувзам барашта
боккха аьттув ба вай мехка

16

ПРОФСОЮЗИЙ ВАХАР

Наьсаре д'айихьар
Галг'айчен дешара
болхлой профсоюза
IX-г'ла Кхетаче

15

СЕРДАЛО

WWW.SERDALO.RU

ГІАЛГІАЙ МЕХКА КЪАМАН ЮКЪАРА ГАЗЕТ

№4 (12731)
Саькура
бутт,
5 ди, 2026 шу

Газет арадувл 1923-ча шера
маьтсела бетта 1-ча дийнахьа денз

1973-ча шера
«Сердало»
газета
«Сийлен хьарак»
яха орден
еннай

ІАЛАМ ЛОРАДАР

Галг'айче лоаман
хий Эса ц'ендир,
бердаш ч'оаг'идир

5

ІАЪДАПО ДІАДЕХАР

ЖКУ оаг'онцарча
декхарех дувцаш,
кхетаче хилар
Маг'Іалбике

6

УНАХЦІЕНО

Вай мехкарча «Адаб»
яхача ганзо берий
реанимацена г'ло ду

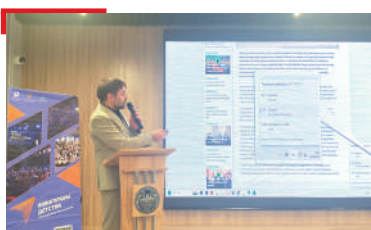
7

ЗАМАНХОЙ

60 шу дездеш ва
Гимна автор вола
Чуранаьк'ан Рамзан

9

БАРТ-ЦХЪОАГІО

Магасе д'айихьар
«Бералла наьк'ий»
кхетаче: низ
цхъоаг'онца ба»

10

@gserdalo

vk.com/gserdalo

Дзен сердало

www.serdalo.ru

Дег'лаахар

Галг'айченна къаман проекташ кхоачашъяра
5,2 миллиард сом совг'ла ахча лургда

2

Б'ухой вахар

Галг'айчен
массазарча викала
баркал аьлар,
«Аьрзи» батальон
хьаллацарах

3

ГалгІайчен Кулгалхочо даькЪалавийцар ваьча денца Володин Вячеслав

Султиганаькъан Йоакъап

Келаматанаькъан Махьмуд-Іаьлас даькЪалавийцав РФ ФС Пачча-хьалкхен Думан Председатель Володин Вячеслав Викторович, яхаш, хоам бу ГІР Кулгалхочун зарбан болх лелабераша «Сердало» газетага.

Цун кулгалца российский парламента гойт, моллагІа дола хаттар тІазцара цхьоагІо, бехтокхам, къаман бокъоний оагІув чІоагІяр, Россє Президента хьалхашка оттадаь лерхІамє декхараш кхоачашдар», - аьлар Макша-рипа Махьмуд-Іаьлас.

Цо белгалдир, Вячеслав Викторовича депутатий корпус кулгалдара йоккхача говзалца лелаеш хилар, Россє вахара, экономически дегІаахара хаттараш кхоачаш а деш, иштта Россє бахархой вахара хьалаш тоадара даькЪ тІа из хьаллоацаш.

Володин Вячеслава ловца баьккхар Мехкадас; хьинар, паччахьалкхен балха керда толамаш цун хилар ловш.

ГалгІайченна кЪаман проекташ кхоачашъяра 5,2 миллиард сом совгІа ахча лургда

Султиганаькъан Йоакъап

Карарча шєра кЪаман проекташ кхоачашъє ГалгІайченна 5,2 миллиард сом совгІа ахча хьадайтаргда, аьлар «Сердало» газетага республикан кулгалхочун зарбан болх лелабераша.

«Из вай паччахьалкхен Кулгалхочо деш дола доккха новкъостал да, цо таро лу мохк дегІабоалабе. 2026 шєра, оаха дІахохьоргба ишколаш, берий

бешамаш хьалъяра, дукха дезал бола фусамаш хьаллацара, коммунальни хьал тоадара, шахьараш, юрташ кердаяхара бола болх», - аьлар Келаматанаькъан Махьмуд-Іаьлас.

Цо белгалдир, цу тайпарча проекташа кхоачашду лоархІамє хаттараш, иштта наьха вахар а тоаду.

Из боккха а даим беш бола а болх дукхача оагІонаш чулоацаш дІабахьа гІерт. Цунна чудаагІаш да боккхийча наха вахаре новкъостал дар. Иштта

Сурхо тІа хьалдергда новкъостал эшача наха лаьрхІа дола цІа.

Дешара даькЪ тІа цІенхаштта тоаергья Іарпєнаькъан Ю. цІєрагІа колледж, иштта керда ишколаш хьалъєргья Кердача Рєданте, ПхьилєкЪонгий-Юрта, ГІажарий-Юрта, Галашка, цига дешара дика хьалаш хьакхолларгда.

Цул совгІа наькъаш тоаде лаьрхІад, коммунальни балхаш, культуран гІулакхаш кхо-

ачашдергда, юкъяра доазош тоадергда, цу даькЪє Насарєн Іам а болаш.

Цул совгІа, моттигерча Іаьдало эцаргья 20 керда автобус, цар таро лургья дукхача наха шоай ханнахьа, кхєрам-зле йолаш, дІа-юха аха.

Даим терко лоаттаю моттигерча кагирхошта, цар политика дегІайоалаяра, республикан бахархошта дикагІа дола хьалаш хьакхоллара, уж массайолча оагІорахьа дегІадоаладеш.

Мехкада: наркотикаш йоаржаєраш, нах боабєрашца нийсбє йиш я

Султиганаькъан Йоакъап

Республикан Парламенте кЪамаьл деш, ГалгІайчен кулгалхочо Келаматанаькъан Махьмуд-Іаьлас белгалдир, чІоагІа а цхьаккха оагІорахьа кЪахєтам боацаш а наркоманєна духьалъотта вєзаш хиларах. Из хоам «Сердало» газетага бир мехка кулгалхочун зарбан болх лелабераша.

Мехкадас хьалхадаьккхар, дІадахача шєра, ГІР бокъонаш лораяра органаша 23 кг наркотикаш хьаяьха хилар. Сага кхєтам, цун дегІ хІалакдара эзар боарам ба из. Наркотикаш йоаржаєш болча наха кхєтаде деза, цар наьха вахар дохаделга, уж ба нах боабєраш. Наркотикаш иштта сиха вуьц саг, цар кІєзиг- кІєзига дІахьу сага могашал, ираз доаду, дезал бо-

хабу, берий хургдар дІахьу. Цу воча гІулакха боарам бац, хІара цІагІа да йиш йолаш да из. Из закона духьалара зулам да, цхьаккха тайпара эхь а, эздел а, нахацара лерхІам а болаш нах бац из лєладєраш», - аьлар Махьмуд-Іаьлас.

Цо тІахьийхар республикан бахархой массайолча оагІорахьара юкъярлонцара уж дІахоадабара. Наьха балан

тІа, ший таро є гІєрташ вар, лєрттІа законаш лорадєча нахаца бувзам болаш хила йиш яц. ГалгІай кЪаман Іадатий мах бараш - сага вахар лорадар, шийна уллєврча сагах бєхтокхамє хилар - из да котдала дезар.

ГІР Кулгалхочо аьлар, цу гІулакха тІахьожам лоаттабєш болча болхлоша из гІулакх чІоагІдє деза, полицєна нов-

къостал дє деза, кагирхошта терко лоаттає єза.

Паччахьалкхєнца цхьана єррига юкъярло а хила єза, цу зулама духьалара болх дІахьош. Республикан хургдар лорадара, кЪам могаш хилара, Махьмуд-Іаьлас яхачох, цу даькЪ тІа доккха даькЪа дІалоацаш хила бєза даьй-ноаной, хьєхархой, хьєхамчаш, дин викалаш.

ЖКХ хьалєх бола мах ханнахьа дІалургболаш кЪахьєг

Султиганаькъан Йоакъап

Республике коммунальни декхар дІадалара хаттар лоархІамє да, яхаш, дийцар ГІР Кулгалхочун зарбан болх лелабераша. «Шоай ханнахьа декхар дІадалар – из дезаш да вай коммунальни гІулакха болхлошта, тоадара балхаш дІадахьара.

Наха хьалхадаккха

дєза, декхар тІєхьа ца тетташ дІадаларах мара цу лостамагІара болх тоабє йиш йоацилга. Из болх, цу таронашца Іалашо єча организацєшца дІахо дІахьоргба, иштта тІахьожам чІоагІбєргба декхар хьадаккхара», - аьлар ГІР кулгалхочо Келаматанаькъан Махьмуд-Іаьлас, шє цу дешаєх лаьца дувцаш.

Бєлгалду, токах дІадєнна декхар 63% да. Газ а хий а лє-

ладара даькЪ тІара хьал масєхк чоалханєгІа да: декхар дІалураш 45% мара бац.

Токац Іалашо яра болх лєлабєча моттигаша яхачох, декхар хьадаккхара судашка чубєлар эзар лоткЪам 1,5 млрд сома. Укх ханага кхоачаш, «Межрєгионгаза» хьадєннад 28, 6 млн. Токах дола декхар республикан бахархой 1,7 млрд сом да, судашка гІолла хьадаьккхад 61,6 млн сом. Хих доалла дек-

хар 92 млн сом да, прєдпрїятє хьаийцад 41,3 млн. МоллагІа, вахара, экономически хьал мара цаоттарах, ший ханнахьа шоашта лоаттаєш йолча таронєх дола декхар наха Іаьдала хьадала деза.

Бахархошта юха а хьалхадоккх, из лоархІамє да, дийнахьа а бийсан а мехка коммунальни гІулакха болх дика дІабахийтара.

Сталинграде фашист вохавеш лаьттарех дийцар вай дешархошта

Гаьгенаькъан Мартина

Сталинграде моастагIа вохавеш духьале яьча кьонгех, царцара лерхIам боккха хила безилгах дийцар вай дешархошта мехкарча росгвардейцаша. Из хоам «Сердалога» бир цу моттигера.

«Сталинграде фашист вохавача Ден хетаяь кхета-ченаш дIакхухьаш ба мехкарча ишколашка Росгварде болхлой. Тема исторе эггара лирагIа тIом лаьтта моттиг я Сталинград, котало кхачара наькъ тIа лоархIаме моттиг дIалоацаш хилар кьаьстта цу шахьаре вай бIухоша фашиста ца меттача тайпара духьале яр, цо мел лаьрхIар дохадар.

«Цхьа гIа ма баккха тIехьашкахь» яхача амарца Гитлер яхача бIехача адама эскар эшадир советски салташа. Белгалде деза цу юкье вай кьаман дукха бIухой хинилга», - дийцар тха газетага.

«Сийлахь-боккхача Даьймехка тIема исторе дукха дувц Сталинграде эттача туржаIах. Цига яьча духьален юкье миллион совгIа салтий байра советски эскарера, вай декхар да из истори цIаккха а диццадар», - белгалдир МагIалбика кхален ОВО кулгалхо, полице майор волча Циздой ХIарона.

ГIалгIайчен массазарча викала баркал аьлар, «Аьрзи» батальон хьаллацарах

ГIазданаькъан Ахьмад

ДНР, ЛНР Запорожски, Херсонски областашкарча массазарча викала Фаьрганаькъан М. шийгара, Лугански Халкъа Респубике йолча «Аьрзи» яхача батальона цIерах баркал аьлар Волгоградски областе ГIалгIайчен викал волча Мержой Г., иштта Волгоградски областа Михайловски кхален бизнес-юкьярлон викала Клупов В. цар бIухой хьаллацарах.

«Тхона лоархIаме да цар даьновкьостал, цо таро елар тхоай тIема моттиг чIоагIе, тIема декхараш тешшаме кхоачашде. Оаха хам бу цу тайпарча новкьостала, иштта тхоашта гIо де кийча хилара. Цо низ чуболийт кердача толамашка кхачара», - аьлар «Сердало» газетага Фаьрганаькъан М.

Белгалду, «Аьрзи» яхача лаьрххIаца батальона чубоагIаш ба ГIалгIайчен цIихезача «Акха дивизен» тIехьенах бола бIухой. Исторе оагIонашка дика бовзаш ба шоай деналца, майрал-

ца моастагIчунна духьаллаташ хинна, дIаяхача тIема ханашка белгалбаьнна гIалгIай дошлой цIихеза бIу. Из, дIаяхача ханашка истори, бувзам лелабар хинна Iац. Цо лакха лоаттабу таханарча заман бIухой мах.

Ци «Аьрзи», ший кьаьстта белгало йолаш я. БIаьшераш дIадахачул тIехьагIа а йиц ца луш, лоаттау гIалгIай бIун карагIдаьннарий исторе оагIонаш, царна амар кхоачашде хар, тIема гIулакха кийча хилар, тIема даькъ тIа новкьост хьаллоацаш хилар, из деррига

чудоагIа цун.

Цул совгIа, «Аьрзи» батальон кьайлагIа болча этнически бIухоех латташ яц, из цIена, кьамашта юкьера подразделени я. Укхазе, оагIох оагIув теха, латт тайп-тайпарча кьамий, бе-бе ди лелабеш бола викалаш, цхьа маIан долаш да цар латтар - Даьхен хьашташ лорадар. Тайп-тайпара культураш, Iадаташ чудоагIаш да цхьан тIема тоабанна, цига доаккхал деш тIаэц хIара сага оамал, профессии, гIулакха тешшаме из хилар.

Мехкада: Сталинградерча тIема юкье дакъа лоацаш хиннаб вай кьаман бIухой

Султиганаькъан Йоакъап

Сталинградера фашист вохавар, лира тохаш араваккхар вай мехка исторе оагIонца лоархIаме моттиг дIалоацаш долга белгалдир вай мехкадас Келаматанаькъан Махьмуд-Iаьлас. Из хоам «Сердалога» бера мехкадаь зарбан болх лелаберашкара.

Сталинграде духьале еш хиннача вай салташа моастагIчун

вIалла цаметтар гойталга белгалдир Мехкадас.

«Сийлахь-боккхача Даьймехка тIемца лоархIаме хилар кьаьстта Сталинграде вай бIухоша яь духьале. 200 ден-бус, вIалла ца соцаш, лаьттача тIема юкье йоккха майрал, фашист цецвоаккхаш дола денал гойташ лаьттар советски эскар. Кавказерча маьхкдаьтта тIакхача гIерташ Гитлера вIашагIделлар деха дIадахар, вIалла царна ца меттача тайпара! Советски

Союза адама цу шахьаре эттача тIемага гIолла бIаргадайтар фашишташа шоай лаьтташка цар ког лувзаргбоацилга», - белгалдир вай Мехкадас.

Республикан кулгалхочо иштта теркалдир, Сталинградера моастагIа вохавеш хиннача тIема юкье вай кьаман деналах бизза бола кьонгаш лаьтталга.

«Эдал тIа уллача шахьаре эттача тIема юкье духьале еш яр 255-гIа кавалерийски кьаьстта йола полк. Сталинграде-

ра фашист вохавеш лаьттарий цIераш «Мамаев курган» яхача моттиге дIаязьяь латт. ГIалгIай юрташкара ЦIеча эскара эпсараш, салтий ба Даьхен лаьтташ мукьадоахаш белгалбаьннараш», - аьлар Макшарила Мухьмуд-Iаьлас.

МоастагIа вохавеш лаьттарий цIераш вай мехка массахана еза хургья! ТIехьенгара тIехьенга кхоачаш, дахаргда цар денал дувцаш мел яздаьр.

СВО веннача бIухочун дай дарба де бахийтар ЖIайрахьарча дарбанче

Гаьгенаькъан Мартина

«Даьхен лорабой» ганза ГIалгIайчен филиало ЛаьрххIа йола тIема операци дIахьош веннача бIухочун Бисайнаькъан Ислама да-нана ЖIайрахьа кхален дарбанче бахийтар вIаштIехьадаьккхар.

«Цар аларах, МагIалбика кхален филиала вахара болх лелабеча Мержой Идриса дийцар цу моттига кулгалхошца, иштта гулдир эшаш мел дола кьахаташ, цул тIехьагIа Бисайнаькъан Муса, Хадишат дарба де Iобувшабир ЖIайрахьа кхален дарбанче», - йоах хоам.

Карарча хана, лаьрххIаца тIема операци доакьашхочун да-нана лакха говзал йолча лорашка чакхбоалаш ба. Белгалду, Ислам велар 2024 шера ший тIема декхар кхоачашдеш Луганска Халкъа Республикан Житловка яхача юрта.

100 гаргга машинага хъежар полици, ГІалГІайчен Магасе чувоалача моттиге

Султиганаъкъан Йоакъан

ГІалГІайчен полицей-
скеша хъем боаца-хъе-
хам лу болх дІабиъар
ДПСa республикан сто-
лице чувоалача шин
ха тІа, яхаш, дийцар
«Сердало» газетага ГІР
МВД.

«ОПМ «Юхатохар»
дІахъош яр ГІалГІай Рес-
спубликан чурча ГІулакхий
министра, полице инара-
ла-майора Котов Влади-
мира хъалхашка оттада-
ча декхарах. Полице болх-
лой чухъежар 98 маши-
на, иштта 107 сага. Бокъ-
онаш лораераша юхате-
хар 93 бокъонаш телха-
еш дола хъал», - аьлар из
болх дІабиъараша.

Полицеца цъхана, балха
тІехъа йола мероприя-
ти дІахъош дакъа лоацаш
хилар ГІР ГІолла йолча Ро-
сгварде Урхаллен ОМОНа
болхлой, суда пирстойий
Федеральни ГІулакха ви-
калалаш.

Из болх дІабахъарах гу-
чабаьлар водителий бокъ-
онаш йоацаш хиннараш.
Итташ машинаш боарамах
доагІачул дукхагІа кораш
баьддаь яр, дукхагІа бола
водителаш, берий ГІандаш
машина чуоттаде бицбен-
набар. Царех цаІ корта
бохабу малар менна вар.
11 транспорт лаьрххІача,
ГІод тохача моттиге
дІаоттайир. Иштта цъа-
болча водителашкара ГІод
тохарах боагІаш бола мах
хъабаьккхар.

Из беррига, наькъа по-
лице, мехка бокъонаш ло-
раеча наха цъхана дІахъош
хинна болх лаьрхІа бар
республикан наькъаш-
ка закон леладара. По-
лице ший болх дІахъу за-
коно наьха таро тоаяра
дІадехачунга хъежжа.

ХІара сага ха дезаш
да, ший бехктокхам хила
безилга, шийна хъалхаш-
ка латта декхараш кхо-
ачашде дезилга, тІаккха
КІезигагІа хургда наькъаш
тІа хатараш. Цунга хъежжа,
хІара денна сага арабоак-
кхаш бола никъ а кхераме
боацаш, иразе хургба.

ГІалГІайче дакъа лоацаш я «Даьхен бІухошта дола аьттонаш» яхача кхетаче

Гаьгенаъкъан Мартина

ГІалГІайчен викалалаш укх
деношка бахаб «Даьхен
бІухошта дола аьттонаш»
яхача Ерригроссийски кхе-
таче дакъа лаца, из дІахъу
«Росси - са истори» яхача Пя-
тигорскерча музее-гойтаме.

Керттера цун бахъан да
- ЛаьрххІача операце ве-

теранаш, цар гаргара нах
зІамигача бизнеса юкьебахар.
ГІалГІайчера цу лоархІамеча
кхетачене дакъа лаца вахар
«Даьхен лорабой» ганза фи-
лиала кулгалхо Оздой Мус-
лим, вахарцара болх лелабу
Оздой Тимур, тІема бІухой
Йовлой Идрис, Махлой Ми-
каил, ГІР къахъегама, балха,
вахар деГІаахара министра
ГІонча Оздой Беслан, «Са биз-

нес» АНО кулгалхо Албохча-
наькъан Исмаїал, иштта кхы-
бараш.

Цига дІахъоргъа яьржа про-
грамма. Цу юкье да предпри-
нимателий болх гойтар, из
хъаллацарах дувцар, царна
дола аьттонаш (льготаи) мога-
дар а хъаллацар а. Иштта дув-
царгда СВО бІухошта, цар де-
залашта эшараш. Ставрополье
юкьеяргъа кхыча регионаш-

та, ший дикагІа йола поалхам
йовзийташ, цу дакъе ланна
«Хъаллоацаш», «Вайбарашта
тІехъа». Иштта дешара проект
«Ший турпалхой ха» таронаш
оарцагІйоахаш.

Кхетачен чаккхе еш
лерхІаш да, Украине лаьрххІа
йола операци дІахъош бола
ветеранаш хъаллоацаш хоа-
дам бе, уж таронаш массайол-
ча оагІорахъара юкьеяха.

СВО ветерана хъалхадаьккхар МагІалбика дешархошта, во ГІулакх доаржадар кхераме долга

ГІазданаъкъан Ахьмад

МагІалбикерча №20 йолча
ишколе экстремизма, терро-
ризма духъальботтарца був-
забенна дешархошта кхетам
балара болх дІабиъар. Из
лаьрхІа бар дешархоша кхе-
рамзлен хаттараш дикагІа
кхетадергдолаш, цар вахар
нийса хургдолаш.

«Дийцача къамаьла юкье
керттердар дар Россе тІема
лаьрххІача операце бІухочо Ах-
килганаъкъан Адама дийцар.
Цо берашта довзийтар ший ва-
харе нийсденнараш, шийна
хъалхашка этта хинна чоалха-
не тІема никъ. Геттара чІоагІа
терко тІаозаш дар цо дийцар
- ше Іоажала КІалвисача хана
нийсденнар. Къаьстга цу хана
хайра цунна мел мах ба ваха-
ра», - яхаш дийцар «Сердало»
газетага МагІалбик-Шахъара
администраце зарбан болх ле-
лабераша.

Дешархошка кхайкарал

деш, Ахкилганаъкъан Адама
аьлар КІоаргга чулоацам бола
дешаш: «Вахар - из вай мел
долча хІамал лакхагІа мах бар
да. Лораде из, уйла а йийя де
хъажа деш дар, ка ма ле шоаш
цу бІехача ГІозара юкьеде-
га экстремизма, терроризма».
Уж дешаш дег чу дийшар де-
шархошта. ДукхагІчар уйла
тІаяхийтар, мел лоархІаме да

царна тІехъацавалар.

СВО ветеран воацаш а, кхе-
таче дакъа лоацаш хилар дин
викалалаш, цар белгалдир вахара
нийса оагІонаш лелаяр, къахе-
таме хилар, тайп-тайпара куль-
тураш лоархІаш, дин нийса ле-
ладеш хилар лоархІаме долга.
Иштта шахъара администра-
це болхлоша терко тІаяхийтар
закон лорадеш, хІара сага хъал-

ха бехктокхаме волаш, юкъяр-
лон кхерамзле лораеш хила ве-
зилга.

Къамаьл деш, дешархоша
хъаьшашка хаттараш делар,
мишта довзаргда экстремистий
ГІулакхаш, мичахъа кхайка веза
чоалхане хъал нийслоя, мишта
вІашагІдохка деза дукхача къа-
машцара, тайп-тайпара ди лела-
берашцара ГІулакхаш.

ГалгIайче лоаман хий Эса цIендир, бердаш чIоагIдир

Султиганаькъан Йоакъап

ГалгIай мехка аьтинга бутт чакхбоалаш дIадоладаь хинна балхаш дIахьош, лоаман Эса яха хий а цун берда йистош а цIенйир Галашка, яхаш, хоам бу «Сердало» газетага ГалгIай Республикан Иалама Министрствос.

«ХIара шера, бIаьстан хиш доагIача хана, 50 совгIа Заречная урамах баха нах бала озаш хул, берда йистошкара хий арадоалаш хиларах. Шераш дIа мел ух берда йистош чухерцар кIоаргденнад 4-12 метр. Наьха цIенош а цар доалахьара лаьтташ а лорадара, ГалгIай Республикан кулгалхочо Келаматанаькъан Махьмуд-Иаьлас

тIадиллача декхарах, мехка Иалама тароний, экологие министрствос, «Дагводресурсь», «Центррегионводхоз» ФГБВУца цхьана дIадахьа деза балхаш вIашагIдекхар», - аьлар Иалама боахамо».

Хьалхарча арIарIа говзанчаша кхертIошца чIоагIйир берда йистош 80 метр, юкьара дIоахал - 400 квадратни метр. ДIахо хин йистош

кIоаргйир 400 метр йIаьха йолча моттиге.

Из лоархIаьме болх дIахьош юкьеяьккхар КамАЗ, экскаватор, бульдозер, автобензовоз.

Цу тайпара соцадир берда йистош хиво йохаеш чухерцар, Iаьржа хиш доагIаш моттиг хуле а, аьнна, наьха кхерамзлен Иалашо йир.

ГалгIай мехка чIоагIбеш боагIа, терроризмах лорабаларца бувзабенна боахамашта юкьера болх

Султиганаькъан Йоакъап

ГалгIайчен Миннаце, укх деношка кхетаче дIайихьар ГалгIай Республике гIолла йолча Россее ОФСИН викалашца, аьлар «Сердало» газетага цу боахаме.

«Министра гIончас Иалбаканаькъан Артура дийцар ший балха новкьосташца 2026 шера цхьана болх дIабахьара де лерхIаьчох. Керттера терко тIаяхийтар; терроризма, экстремизма духьалара болх беш; шоайла бувзам лелабара. Къаьстта белгалбир керттерча шин тоабаца беш бола болх: ОФСИН урхалленашка уголовни таIазар токхаш барашца, иштта административни бехктокхаме оттабарах дола балхаш деш барашца», - аьлар хоамо.

Дукхача оагIорахьа дIахьоча балха чудоагIаш да нах харцахьарча наькъ тIа цабалийтар. Иштта цун

керттера декхар да лерттIа бола вахара никъ дIабахьара царна новкьостал дар. Из ду, цар шоаш даь гIалаташ цIаькха дергдоацаш, закон лорадергдолаш, лерттIа вахар дIахьоргдолаш.

Хьалхашка оттадаь декхараш дика кхоачашдара, доакъашхошта министрствоселар хоамий-методически материалаш, цар тIа дувц терроризма духьальоттара де дезачох. Цу тайпара цхьа

на кхетаченаш дIаяхьара хоамий кхерамзлен таронаш тоаю. Цул совгIа, лоархIаьме ба, халача хьалашка нийсбеннача нахаца уж бахача моттигашка дIахьош бола болх.

ИРКБ доазон тIа паргIатагIа хийийтара тIехьа, къахьегаш ба Наьсарера хьакимаш

Султиганаькъан Йоакъап

Наьсарен мэр вола Оздой Руслан, иштта шахьара администраце болхлой арабаьлар Республикански клинически дарбанчен юхерча доазон хьалтахка. Из хоам «Сердалога» бир мэре болхлоша.

«Дарбанчен юхе хIара денна дукха адам, машинаш гуллу, цунга хьежжа, наха паргIата, кхерам боацаш хила деза цигара хьал. Тахан цигара гIулакх меттадоаладе лерхI оаха, хIана аьлча иштта йолча моттигашка деррига а боагIача боараме хилар лоархIаьме да», - белгалдир Оздой Руслана.

Мехкара массабола бахархой тIалатта моттиг я из. Цун кхерамзлен хьалача дувзаденнаш лертIача даха деза. Шахьара дас чIоагIдир цу урам тIагIолла бода гIашлой никъ хувца, иштта машинаш сувца моттиг дIашерье. Зизаш, гаьнаш дIаьогIаш кулг тохаргда цу доазон тIа.

Гайрбик-Хьажий цIерах болча урамера дарбанчен остановка боагIача боараме тоаеш болх дIахьоргба администраце.

Нувхаш шахьарера араяхарах йолча чIоагIонна, тIахьожам лоаттабу Шолжа-Шахьаре

Гаьгенаькъан Мартина

Нувхаш араяхарца бувзабенна болх тоабеш ба тахан Шолжа-Шахьарерча Iаьдало. Из хоам «Сердалога» бир администраце зарбан болх лелабеча Батиганаькъан Хьавас.

«Цу гIулакха тIахьожам беш, рейд дIаяхьа арабоал шахьара мэре болхлой, ТКО ООО «Эко Лайф», полице болхло юкье волаш. Нувхаш арайоахаргIолаш чIоагIо еш, болх дIабихьабоацарашца де дезараш белгалдеш къамаьл ду рейд дIахьораша.

Моттигерча операторца из гIулакх мишта чIоагIде деза хьалхадаьккхар царна», - дийцар тха газетага. «Цу оагIонцара бокьонаш лоархIаш хила веза хIаравар.

Шахьара моттигий хьал лорадара тIехьа дIахьош болх ба из», - аьлар администраце.

Цій дІачутелача наха дер, мах баь варгвоацаш гІулакх да

Султиганаькъан Йоакъап

Республикерча цій дІачутелача моттиге, из беркате гІулакх хьаллаца дІабийхар бахархой. Над-жгоанцхой бетта 30-ча дий-нахьа, цига гулбелар Даьла духьа из маьл хургбола гІулакх леладеш бола нах. «Сердалога» из хоам цу моттигера бера.

«Наха дарба деш хІара денна эшаш да цій! Цхьацца хата-рашка лозабьарашта, доагам дарашта, эттІабьарашта, бер деш халчаэттача кхалнаха мет-табахка эггара чІоагІагІа эшар цій хул. Цул совгІа, массаха-на цій детта дезаш лазараш долаш нах ба вайна юкье, цу-духьа Даьла духьа аьнна нигат даь, из дика хьаллоацараша дІахьор боккха болх ба», - дий-цар тхога унахцІенон гІулакхех йолча министерстве.

Могаш боацарашта гІо де ловш хилар, ший низ дІакхоачаш дола гІулакх цар хьал аттачахьа даккха хьажар Дала маьл язбергбола хІама да! Уйла е эттача вІалла а хам баь ца валлал дола дика да-кх из. Цій дІачудала водача хана, малагІа кийчо е еза, малагІа кхача баа йиш яц ха йиш я цу оагІонцарча моттигага гІолла. Вай массане дІа-хьа доаржаде деза дика хІама да из тахан!

ХьоалчагІан цІеноша кхерамзленах дола паспорташ хьаэцаргда

Султиганаькъан Йоакъап

Магасерча администра-це кхетаче дІайихьар ре-сторанашта, хьоалчагІан цІеношта доал дерашца. Из хоам «Сердалога» бера цу моттигера.

«Террористически зула-ма духьалара кхерамзлен оагІонцара хьал боагІача бо-араме долаш хила еза уж мот-тигаш», - йоах тхогарча хоам. Геттара дукха адам гуллучарех я, аьнна, хьаькоастаяьраш пхи моттиг я шахьаре. Царга кхе-рамзлен хьалах дола паспор-таш хила деза.

МоллагІа хатара духьа-ла цу моттий кийчо хилар чІоагІа лоархІаме да тахан. АТК оагІонцарча балха хьал-халатташ волча Ильясанаькъан Мухьмада белгалдир, паспор-таш доацарашта 500 эзар сом гаргга гІод тохаргда, иштта болх бе йиш йоацаш дІакьовларгда, аьнна.

Кхетаченаш, хьоалчагІаш дІакхухьаш йолча моттигаш-та доал дераша цу оагІонцара шоай болх тоабе беза ма хулла сихагІа.

Из деррига а шахьаре бахача наьха, тІалаттача хьаьший кхе-рамзлен хьал лорадара тІехьа леладеш да.

ЖКУ оагІонцарча декхарех дувцаш, кхетаче хилар МагІалбике

ГІазданаькъан Ахьмад

МагІалбикерча администра-цена кулгал деча Галай Мусас дІахьош хиннача аргІанарча кхетаче дакьа лоацаш бар газа, тока моттигий болхлой, суда пирстопаш, иштга кхы-бараш. Кхетаче дийцар ЖКХ

оагІонцара декхараш ханна-хьа хьагулдарах, бокьо йоаца-ча тайпара тока, газа мотти-гех дІахоттабаларах.

«Суда пирстопаша дийцар цу оагІонца болх дІахьош тахан шоашта карагІдаьннарех. Ад-министраце кулгалхочо бел-

галдир, из болх боагІача бо-араме дІакхахьа безилга, хан-ханнахьа рейдаш еш, хІара бетта контролёраш шахьара моттигашка хьабеха безилга.

Компане офисашка дІааха ца безаш, шоаш болх беча мотти-ге декхар дІадала аьттув хург-ба наьха», - дийцар «Сердалога»

шахьара администраце.

Цу гІулакхо из болх аттача-хьа боаккхаргба, ахча дукхагІа оттадаьд яха кьамаьлаш а лаьгІлургда. ХьаІайна латта кхоачамбоацараш юстардахара тІехьа, дикка пайда бар догдаох администраце цу гІулакхо.

Наха низ барах болча бехктокхамах дийцар мехкахошка

Султиганаькъан Йоакъап

Наха низ тІалоаттабешдолча зуламах болча бехктокхамах дийцар мехкарча Россе Тох-кама оагІон болхлоша, шоай телеграм-оагІонга гІолла. Из хоам «Сердалога» цу мотти-гера бера.

«Терроризм яха доккха,

біеха зулам доаржадеш, низ тІалоаттабечарна боагІаш бола бехк бергба. Цу тайпар-ча гІулакхий наькъаш тедара тІехьа, ураотта деза вай дер-ригаш», - йоах хоамо.

РФ цу зулама духьала кьо-астадаьраш белгалду цига, тахан чІоагІагІа даьржа дарех дувц. «Наха юкьера барт бо-хабеш, гоамал юкьейоллий-

таш, кьамаш кьестадеш, дин-цара хІама кегадеш леладу, біеха гІулакх да из.

Из доаржадераш, цу тайпа-ра гІулакх леладераш хьалло-ацараш, царна гІо деш, царца бувзаме хиннараш боагІача боараме бехктокхаме озаргба Іаьдало», - йоах цу хоамо.

Кьаьстга йоккха терко е еза интернета оагІонашка

гІолла из хІама цадаржийта-ра. Бокьо йоаца, адам хьал-хьедеш дола хІамаш доаржа-дерашка Іаьдало деррига хо-аттаргда!

МоллагІа тешаме доаца хІама зийча, ма хулла сихагІа хоам бе беза Іаьдала болх-лошка. Вайх хІаране дек-хар да хІама кегацадалиитар, барт, машар лорабар.

ГІо дехаш бола Шолжа-Шахьарера бахархой теркалбир Кьаман фронто

ГІазданаькъан Ахьмад

Ш о л ж а - Ш а х ь а р е р -ча Балайнаькъан, За-пальни оала урамаш вІашкаоттача хин турба ийккха хатар хилар. Лакхе хьалтІадаьннача хиво дІаваха хала долаш колд оттаяьй цига. Из хьал меттадоаладе аьнна оарц дийхача, бахархошта ГІо де эттар Кьаман фронт.

«Цига дІабахача тха болхлошта біаргадайра, из хьал ма хулла сихагІа мет-тадоаладе дезарех долга. Асфалт «парх» аьнна бо-хабаь латт, гобаьккха хин Іамарч да, ког Іоловза мот-тиг йоацаш.

Машинашта юкьегІолла чакхлелха безача кхаь-чаб бахархой, хІана аьлча

гІашлой никъ цига бац. Шолжа-Шахьарерча адми-нистрацеца бувзаме даьнна

дийцад оаха из гІулакх», - аьлар «Сердалога» Кьаман фронто.

Вахаре гю де аьттув хилар

Вай мехкарча «Адаб» яхача ганзо берий реанимацияна гю ду

Гаьгенаькъан Мартина

Берий дарбанчешка эггара лоархIамедараш эшаш хиларо «Адаб» яха берий унахциенон оагIонцара ганз вIашагIюллийтар, дегаш дизза кьахетам барашка. «Сердало» газетага шоай балхах дийцар ганза кулгал деча Абдулкадыров Салавде Шамхана.

- Мишта вIашагIбеллар оаш ганз хьакхоллара болх?

- Из гулакх хьаллоацараш дукха бар, хIаьта из вIаштIахьадоаккхаш Налганаькъан Русланаца кьахьийгар оаха. Соца болх беш вола, геттара гарга вола доттагIа ва из. Морозовски берий клинически дарбанче дайзар тхо шиь. Дукха ба цу хIаман тIехьа хиннараш, хIаьта лораш-реаниматологаш хиларах тарра, хьалхалаьттараш тхо шиь вар.

- Фуд шун балхаца керттердар?

- Эггара керттердар - Кьилбаседа Кавказа дарбанчешкара хьал тоадар да тахан.

- Дикал яхар сенца юст оаш тахан?

- Дикал яхар, хьайна дезар наха а хилар ловлга да-кх! ХIаьта оаха леладеча хIаманца лоархIамедар берашта паргIатта, могаш долаш

даха аьттув хилийтар да. Берий унахциенон хьалаца дувзаденнараш боагIаш болча боараме хьаллаца деза. Дикал яхар цхьаккха хIаманца диста варгвоаца хIама да.

- 2025-ча шера оагIой бетта 225 000 000 гарга ахча гуде аьттув баьлар ганзе. Берий реанимацияшта лаьрхIа дукха ахчаш Iудийхкар эзараш болча наха. Цу рузкьах фу де вIаштIехьадаьннад шун?

- Берашта дарба деча эшаш дола гIирсаш эцаш болх ба, карарча хана дIахьош. Цу тIехьа кьахьегаш да тхо, ма хулла сихагIа кхоачам хьакхачийта гIерташ. Хирургашта эшаш йола хIамаш ийцай 1,5 млн сомах, реанимация бадарашта кертаца эшаш дараш ийцад 1,42 млн сомах, токацара хирургически аппараташ - 1, 24, 964 сомах, 1 млн 605 эзар сомах, ИВЛ аппараташ - 2, 11 млн сомах, мониторащца эшараш - 466 эзар сомах, лорашта эшаш йола ши монитор - 319 эзар сомах, иштта реанимацияна лаьрхIа 12 маьнги. ХIамаш тахан хьакхухьаш латт, цхьаццаяраш дIаоттаяь.

- Из беррига болх малагIча оагIонца чIоагIбаь ба?

- Ийца йола еррига хIамаш «Адаб» яхача ганза тIехьа чIоагIяь я, кхоалагIбарий доалахьа хулаш яц. Ерригача хIамашта тIахьожам хургба.

- Кердача гIирсашца болх дIахьоргбараш малашб? Хержабий оаш тахан царца болх дIахьоргбола лораш?

- Лорий говзал дикка лакхьяра тIехьа а кьахьегаш я тахан ганз. Шоай болх дикка бовзаш бола лораш ба оаха тIаозараш. Морозовски берий дарбанченца, иштта федеральни оагIонцарча кхыйолча моттигашца бовзам лоаттабеш дIахьош ба из болх. Кердача гIирсашца болх бе Iоабеш ба лораш.

- Тахан кьахьегаш бола лораш юкьебоалабу аьлар Iа, малагIа болх дIахьу цар?

- «Адаб» ганз хьакхеллараш, лораш-реаниматологаш дакьа лоацаш ба эшаш йола хIамаш хоржача, уж дIаоттаеца, кхыбараш Iоабеча.

- ЧIоагIа тIахьожам лоаттабе безаш болх ба из, сога хьаттача.

- Иштта долаш да-кх из... Ганзе лаьрххIа тIахьожам кхел я, деррига теркалдеш.

Хьехама болх дIахьоча, дакьа лоацаш ба вай лораш-онкологаш

Султиганаькъан Йоакьап

Россе боккхача лорашкара шоай балха тIа накьадаргдараш Iоабеш ба вай мехкара онкологаш. Из хоам «Сердалога» бера мехка Пачахьалкхенгара.

Онкологий балхаца таханара кердадараш шьардеш ба вай лораш. Онлайн хьисапе хьахьокхаш бар Герцена цIерах йолча Москверча онкологически моттига хирургаш, геттара хала лоархIаш йолча операция дувзаденнараш», - йоах тхогарча хоам.

Тахан гучадаьннараш юкьелоацаш, операци яьчул тIехьагIа, унахо сихагIа меттавоагIаргвараш довзаш бар лораш.

Иштта цига дийцар боагIача боараме молхаш кьоастаяра гIулакх, саг кIалвусаргвоацаш де дезарех.

ХIара хIама малагIча наькъ тIа дIадодаш да хьожаш ба уж.

- Вай мехкарча цу оагIонцарча министерствоцарча бовзамах дувцал.

- «Адаб» ганз дикка бовзам чIоагIбаь я унахциенон гIулакхех йолча министерствоца. Иштта хилча дикагIа дIадода деррига.

- Кьилбаседа Кавказера кхыйола реанимацияш кийчье лерхIий оаша иштта?

- ЛерхI, даьра, тахан кьахьегаш а да тхо цу оагIонца. Рузкьа а, Дала аьннадале, тоьаргда тхона Кьилбаседа Кавказа кхыча моттигашкара реанимацияш кхоачамца тоае. Ахча дIахо а тоьаш хуле, СКФО арахьарча моттигашка а болх дIахьоргба цу оагIонца.

- Шамхан, чIоагIа беркате гIулакх да тахан оаш дIахьош латтар! Дала аьттув боаккхалба шун дагалатташ дола дикаш кхоачашде! Беркате, иразе хилба шун никь!

БукьтIехкаца хала лазараш долча унахошта гю дир вай нейрохирургаша

Султиганаькъан Йоакьап

Геттара хала лоархIаш йола ши операци дIайихьар вай республикерча клинически дарбанче болх беш болча нейрохирургаша. Из хоам «Сердалога» бир цу оагIонцарча министерствос.

«БукьтIехкаца геттара хала лоархIаш дола лазараш долаш, дарбанче кхьаьча шин мехкахоучунна лакха говзал эшаш йола операцияш дIайихьар ГIаьгиренаькъан Iумара кулгалдеча нейрохирургий тоабо», - йоах тхога бенача хоам.

1965-ча, 1970-ча шераш-кара ши кхалсаг яр букьтIехка моттигаш каьенна, чIоагIа во хьал долаш, дарбанче кхьаьчараш.

Нейрохирургий тоабо боагIаш бола болх дIахьош, дикка кьахьийгар царца.

«БукьтIехка човхам хилча, ма хулла сихагIа операци дIаяхьар лоархIаме да, хIана аьлча, боагIача боараме ханнахьа из болх чакхбакхаро саг кIалвусийтац, Давла низаца», - дийцар тхога нейрохирургий тоаба хьалха латтача ГIаьгиренаькъан Iумара. Белгалде деза, шаккха унахо тахан дикка меттайоагIаш латтилга.

Иштта дола хIама чIоагIа кхераме да сага дегIа, цу човхамо саг вIалла меттагIвала йиш йоацаш вита йиш я. ХIаьта эггара лоархIамедар, ханнахьа дарба дIадахьа, лакха говзал йола лораш нийсбалар да. Тахан, Давла кьахетамца, вай мехка болаш ба уж.

Халхарий тамашийна дуне

ГалгIайчен «Яндаре» яха ансамбль кердача лакхаленашка йодаш я

ГIазданаькъан Ахьмад

Яндарерча культуран ЦIагIа болх беш я берий кхоллама тоаба, цо даим шийна тIаоз наьха теркам. «Яндаре» яхача халхара ансамбла, ше болх беча дукха йоацача ханага хьежжа доацаш, ший цIи дIахазийтар, халкъа искусство езарий безам тIаозарца. Цар балха юкъе лоархIаме дар дукха ха йоацаш «София» яхача Русе зIамигача шахьарий, юртий культуран Iадатий XI-ча Фестивале дакъа лацар.

Цу йоккхача кхетаче дипломант йолаш хиннача «Яндаре» яхача ансамбла балха лакхача говзалах, Iадаташ лорадарах цхьаькха а цIи елар, из укхаз лораю, дегIайоалаю.

Цу ше хьакхеллача тоабанна керт латташ ва начIал дола хореограф Iарчакханаькъан Ахлангири. Цун балха говзал, профессе лакхал, боарам боацаш ше дIахьоча гIулакха мутIахьа хилар тешшаме накъадаьлар къонача артисташта. Шоай хьехамча терконца, бераша юмаю халхара оамалаш, уж чубоал къаман халхарий дунен чу, дукхагIа хьаэцаш цун философиди, дегI леладар, дегIа маьженаш кIаьда ловзаряр.

«Яндаре» яхача ансамбла доакъашхошта халхар - из хьалхарча арIагIа гIалгIай къаман культуран оагIонаш йовзар да, даьй оамалаш миштай хар, иштта къаман эхь-эздеда, мах барий наькъ тIара хьал довзар.

«Яндаре» яха халкъа халхарий говзал, из кхоачалургбоаца исбахьален культуран хьаст ба. Iарчакханаькъан Ахлангири дика довзаш ва хьехархочун декхараш, цо таро лу ший дешархошта, халхарга гIолла къаман тIехьален хозал йовза, иштта гойт гIалгIай къаман машаре оагIонаш.

«София-2025» Фестивале дакъа лоацаш, оаха гойтар тхоай болх «Халхараш кхоачашдар» яхача даькъ тIа,- яхаш, дийцар «Сердало» газетага Ахлангире. - Фестиваль лоархIаме яр са юмалуш долча берий кхоллама наькъ тIа. Цу тайпарча кхетаче дакъа лоацаш хилар - из къаман халхарий оагIорахьара шоашта ховшдар гойтара йола таро яр, цул совгIа дукхача наха, гIалгIай къаман халхара говзал, цун мах бар, хозал езаялийтар цар керттера декхар дар.

Сона, се хореограф хиларах тарра, дика хет, тоабан болх белгалбаь. Аз юмабечарна иштта лакха лоархIам болаш да из. Царна гуш да шоай къахьегам теркал ца беш бита цихилар, цунца цхьана цар дукхагIа безам хул дIахо дегIааха, бехтокхаме хила, къаман Iадаташ лораде, доаржаде.

Бераша дег тIара къоабалдеш дIахьош да из халхар. ХIара шоай дIа-юха хьарца цар хьагойт оамал, гIалгIай къаман халхара керттера белгалло. Царна лов,

наха шоай халхар дезадалар, дукхача хана денз хьадоагIаш дола хьамсарча мехкара халхар дIахьош хилара цар мах оттабар деза царна.

«Сафия-2025» Фестивале дакъалацар, царна дега йIовхал яр. Цар кхетадир цIаькхаз а шоай халхар эшаш хилар, тайп-тайпарча ноахалий культурашта юкъе цо ший моттиг дIалоацаш хилар. Iадаташ лорадар эшаш хиларах; лорадар, дегIадоаладар, тIехьа тIайоагIаца тIехьенга уж дIакхачийтар лоархIаме долга цо чIоагIду. Тхо даьхача толамаш тIа совца лаьрхIа дац. ХIанз тоабо шийна хьалхашка керда декхараш оттаду: лаха, керда исбахьален декхараш дIахо дIадахьа, дегIадоаладе, цу юкъе тхоай овлах тешаш хилар. Къаьстта цу тайпара ба къаман искусствон кхолламга бода никъ».

Хозал гуш хилар а из хьакхоллар а - из вайна луш дола начIал да, из хьаделлаш хургбац шоай дог цIенадараш мара, царех ба дуненцара безам, машар безараш. Ахлангири къаьстта цу тайпарча нахах саг ва, цун кхоллама никъ хьабоалалу ший дег чура.

Укх ткъаь итт шу совгIа йолча хана, цо цахаддаш болх бу халхарца. Цу юкъа, чуийнна юмалуш волчунгара цIихезача говзанчага кхьаьчав из. Тахан Ахлангири цIихеза артист ва «Магас» яхача Паччахьалкхен фольклорни иллей, халхарий ансамбла, из цIи духхьал белгалло хинна Iац, из да ший гIулакх дезаш волча сага кIийле хилар, цун начIал тIаэцар.

Ахлангирена хIара сцена тIа валар лаьрххIа дола хьал да. Халхара мотт цо гойташ хилча,

наьха дегаш сомадоал, кIоаргга гуш хул къаман культуран овла, даьй дика гIулакхаш, уж лорадеш вай хьадоагIаш хилар, цунцара чам а хоалу.

Ахлангире халхар деш, хIара дегIа маьжено хьагойт Iадаташ лоархIаш хилар, ноахалгара ноахалга доагIаш уж хьадоагIаш хилар, гаьнарча лоамарой Дакхенцара безам лорабеш хилар.

Цун халхар - из духхьал технически оагIонаш гойтар хинна Iац. Из дийна дувцар да, цун дегIа маьженашца кхетабе йиш я вай даьй къаьнарча Iадатий мотт.

Ткъаь итт шера болх беш, Ахлангире гойтад боккъонца волча артиста искусствона гIолла луш хилар шийна гонахьарча наха эггара дукхагIа дезаш дар - ший безам, дагалоттам, уйлаш. Цу тайпарча хозало, дег тIара йоагIаш из хилча, деррига дуне а хувц.

Тайп-тайпарча ханашка цо къахьийгад РСФСРа цIихезача артиста Хамхой Ахьмада цIерагIа ГалгIайчен Паччахьалкхен филармоне, иштта Республикански халкъа кхоллама ЦагIа. Бакъда цун дукхагIа бола кхоллам бувзабенна ба «Магас» яхача ансамблада, цига солист волаш из дакъа лоацаш хилар дикагIа долча концертташка, уж хиннад ГалгIайчесанна цул арахьа а. Из хиннав кхьича мехкашка. Масала, 2008 шера, «Магаса» чувоагIаш, из вахар Россее эггара мах бола культура гойташ хиннача Испане - из яр «Славяний бIаьсти» яха XI-гIа Халкъашта юкъерча фольклора тоабай фестиваль.

«Iарчакханаькъан Ахлангири ГалгIайчен культуран

болх лелабу сийрда викал ва, дукха совгIаташ деннад цунна цу даькъ тIа,- аьлар Республикан халкъа кхоллама, культуран кхетачений ЦIен кулгалхочун гIончас Котанаькъан Марема,- Укх дукхача шерашка цо гойт профессе лакха говзал. Цун балха цкъа мах оттабаь Iийнабац, республикан культуран Министерстве, дукха совгIаташ, баркал оалаш йола грамоташ еннай цунна. ДIадахача шера, цо дукхача шерашка баь болх белгалбеш, ГалгIай Республикан Кулгалхочо ЛерхIама грамота елар. Артиста керттера белгалло - даим дегIавара тIакхувш хилар. Иштта лакха толамаш ше даьха хиларга хьежжа доацаш, из хьожаш ва ше дика дIахьоча концертни программой дикал лакхье, чулоацам шербе, цунга хьежжа хул цун хьажархой а.

Iарчакханаькъан Ахлангире профессионализм тIехьара тIа тоалуш я цун сага дикалца. Кулгалхошта, болхлошта юкъе из лоархIаш ва бехтокхаме, аьннар аьннача долаш хиларах, нахаца гIулакх леладе харах. Цун кхоллама наькъо хьагойт, къахьегам тIера хиларах, ший оамал дика хиларах профессиональни даькъ тIа меттел, из наха а иштта дика тIаэцаш хилар.

«Яндаре» яха берий халхара ансамбль хьакхеллар 2018 шера. Хьехархо ший моттиге хилар бахьан долаш, из тоаба сиха дегIаера. Ше кулгалхо хиларах тарра, цо йоккха терко лоттаю хIара бера. Цун хьехархочун кхолламо таро лу эшача, чоалхане хьал нийсделча берашца ший тайпара хила, царна дег чура кхетам бала, берашта юкъе

барт бе.

Ансамбла исбахьален кулгалхочо шийна хьалхашка оттаду декхар да - хIара доакъашхочун карагIдоалар гойтар. Къаьстта терко лоттаю цо исбахьален оагIонна. Ахлангире терко тIайохийт репертуар харжара; яьнна ха, берий кийчон боарам дIа а лоархIаш, даим берий даьшца-ноаношца бувзаме ва, уж юкъе а боалабеш цхьацца дола балхаца дувзаденна хаттараш кхоачашду, цхьа уйла йола тоаба хьакхоллара.

«Яндаре» яха ансамбль дика дакъа лоацаш я мехка культуран вахаре, каст-каста из хул Яндарерча культуран цIагIа дIахьоча кхетаченашка дакъа лоацаш, республикански халхарий фестивалашка ший говзал гойташ. Цо дукха лакхара моттигаш яхьай тайп-тайпарча яхьашка, иштта цунна елар халкъа кхоллама Республикан ЦIен, мехка культуран Министерствон ЛерхIама грамота. Уж деррига совгIаташ тешал деш да, лакха говзал йолаш кулгалхо хилара.

Ахлангире хьаллоацаш а, терко лоттаеаш а долча берашта юкъе, дика халхара говзал хиларал совгIа, барт ба, эшача шоайла накъабахар да, из да вахаре эггара чIоагIагIа эшаш дар.

Искусство езайолийташ хьийга къа берашта накъадаргда, дIахо шоай кхоллама болх дIахьош. Ахлангире цхьацца долча берашта хIанззе а гуш ба, исбахьален хореографе даькъ тIа шоаш дIахьоргбола никъ; хIаьта кхьбола никъ хержараша даим шоай дег чу лоттаергья, баркал а оалаш, шоашта бера хана йовзийта халхара хозал.

Деша говзанча лархлар

60 шу дездеш ва Гимна автор вола Чуранаькъан Рамзан

Гизданаькъан Ахьмад

Цихеза байтанча, публицист, таржамхо, вай къаман Гимна автор волча Чуранаькъан Рамзана 60 ш дизар укх деношка. Лакхача деша говзанча къаман культураца лоархлеме дакъа лоацаш хиннав. Шолжа шахарерча къаман библиотеке цун кхоллама хетаяь сайре длайихьар.

«Шахьарерча № 5 йолча ишкола дешархой гулбелар кхетаче дакъа лаца. Галглай мотти, литературеи хьехаш йолча Булгучанаькъан Динайца даьхкадар бераш цу лоархлемеца кхетаче. Чуранаькъан Рамзана кхоллама, вахара никъ бовза ловш бар къонабараш», - дийцар «Сердалога» библиотеке болхлоша.

Воккхача литератора байташ ешаш, цун аьттув баьнна-рех дувцаш, длаяхар из беркате сайре. Рамзана байташ члоагIа езаенна дар бераш, чулоацм кIоарга хиларца. Даьхенцара, даьшкара хьадаьхкача

Iадаташцара безам бувцаш бола цун кхоллам, массанена безалургбарех ба. Вайна хов, бокъонца волча деша говзанча кхоллама никъ шера, бIаьхий хулилга... Рамзан царех ва. КIоаргга дег чу ювшаш, дог сомадоакхаш я цун байташ. Гуш да, байтанчас ше хьаййца никъ лакха лоархилла.

Библиотеке кхетаче кийчъеш, къахьийгар яр Йовлой Зарема. Къонабарашка къамаьл деш, цо белгалдир, Чуранаькъан Рамзана балхашта юкъе эггара лоархлеме дола дакъа къаман Паччахьалкхен Гимно дIалаьцалга. Из Гимн цо мишта, малагIа оагIонаш керте оттаеш язъаьй дийцар цо къонача тIехьенна. ТIехьенгара тIехьенга кхоачаш бахаргбола кхоллам ба ала йиш я Гимнах тахан. МоллагIча галгIачун дог тохадолийташ дола дешаш да байтанча цу юкъе оттадаьраш.

Гимн хьаоттаяь, цунга ладувгIийтар берашка. Яздеш волча сага нигат, уйлаш цо кхоллаш долчунга гIолла довза йиш я, оалаш хьаденад вайна

юкъе. Гимна дешаша вайна хоадолийт уж яздеча хана байтанчан дегага хинна хьал. Литературан кхоане яхар духхьал тархеш тIа латта книжкаш хинна Iац! Къаман культураца, истореца, вахарца зовне декаш дола Даьхенцара безам гучабоаккха дешаш, литературан кхоаненца Iодувшаш да.

Иштта библиотеке хьабийллар «Галашта, лоамашта юкъегIолла лийлар тхо» яха гойтам. Рамзана хьинарца малхадаьнна йоазош дар цига хьокха оттадаьраш. Цечой Ясминас хIара хIаман истори доаржадеш болх дIабихьар берашца. Геттара йоккха, лоархлеме моттиг дIалаьцарех дар гойтаме «ВIалла а соцаргдоаца илли», «Кортамукъаленах дола гIанаш», «Сонетий кIорап» яха байтанчан гулламаш. Лакхача безамах, цIенача уйлаех, беркатеча гIулакхех дувцаш, ший байташца наьха дегашка кхувдаш, цар чу зизай кIувс буллаш ва автор.

Гойтаме хиннача «Базорканаькъан: ха, вахара никъ» яхача документальни оагIонга

гIолла бераша теркалдир, Чуранаькъан Рамзана кхоллам вай къаман овлашца хоттам болаш хилар. «ГалгIайчен йоазонхой», «Книжка дахаш дола цIа» яхача гойтамаша дукха хIама хьабийллар берий дегашта.

Тайп-тайпарча альманахаш тIа, журналаш тIа, книжкаш тIа арадийннад Рамзана балхаш, дукхача хана денз. Литературе бодаш бола цун боккха никъ мичахьара, маца, малагIа нигат керте оттадаь болабеннаб дийцар къонабарашка библиотеке. Дуккхача йоазонхой балхашта таржамаш даь саг ва Рамзан.

Кхолламца ший вахар дийзача цун вахара никъ тайп-тайпарча ханашка хьежжа хувцалуш хиннаб, бакъда байтанча дог-м массахана цIенача, сийрдача, беркатеча хIаманга кхача гIийртад, шийна могачох беркатедар хьаллаца хьожаш, укх денга а кхачав доккхача деша говзанча.

ГалгIай мотт, литература хьехаш йолча Булгучанаькъан М.Д. берашта хьалхашка доаржадир цун кхоллама наькъ тIа

лоархлеме хиннараш, ма дарра аьлча, из боккха никъ цо болабара бахьанаш. Дегаца яздаьр цIаккха а дайденна, диценна дIадалац къаман вахарера!

Чуранаькъан Рамзан, литературе оаллача беса, ший дегаца яздеш хьавенарех ва, ала лов тахан. МоллагIча сага цхьа башха хетаргдоаца хIама чIоагIа хоза, кIоарга доаржаде, довзийта хов цунна. Цун кхоллам бовзараша дика кхетадеш хIама да из. Къаман еррига хозал, Даьхенцара безам, даьй Iадаташцара лерхIам, беркате, дика мел дар ший дешашка хестаду цо, хIаьта из цун дика вIаштIехьа а доал литератораша зийнача беса.

ВоккхагIа волча сагацара лерхIам, зIамагIбарашцара къахетам, Дала хьакхеллача хоза, беркате мел долча хIаман хоастам бар, доккхал дар дувцаш ва байтанча ший балхашка. Хеталу, цун дог, уйла ца кховдаш цхьаккха хIама дисадий-хьогI аьле... Бера хана денз, ше лийна наькъаш, лоамаш, догIан хьаж йоагIа даьй хьаьна лаьтта, бIарго ма лоацда дола мехка беркат боча да цун дега.

Чуранаькъан Рамзан, йоазанхоша ма аллара, хьехар деш вола байтанча вац, цо ший литературан оамалца, дика мел дар теркалдеш долча дешаца, нах безаш деча къамаьлаца хьахьокх дунен ха наха наькьавоалаш, Дала шийна къахетам баьхьаденначох хам беш, беркате дар доаржадеш яккха езилга.

Иштта хила хьожаш хьавенав доккхача деша говзанча, кхийнача хана денз. Тахан цун байташ вай дегаш сомадоахаш, хозача гIулакхашта вай тIахьехаш я. Вешта, кхыча тайпара хила йиш а ярий цу сага вахар...

ДогIена, беркате вола саг хIаранена гарга ва, мел гаьна вале а, хIана аьлча цо кхеллар фордашта, лоамашта дехьадувлаш, кхоллам безарий, из лоархIарий дегашка дуж, йIайха моттиг лаьце. Беркате хилба цун вахара никъ! Иразе, аьттонца вахалва хозача деша говзанча, дуккхача шерашка вай дегашка моттиг лохаргIола йоазош деш!

«Вай бакъдар» яха урок длайихьар дешархошца МКЖР болхлоша

Гизданаькъан Ахьмад

Мехкахбаьхача наьха Мемориальни моттига болхлоша «Вай бакъдар» яха урок длайихьар, Ачалкхерча №14 йолча ишкола дешархошца. Вай мехка истореца дувзаденнараш берашта ма дарра дIадовзийташ, тIема операцена юкъе болча вай бIухоша гойтача майралах, турпалалах дувцаш, Даьхен хIама лорадар массахана лоархлеме, бехктокхаме декхар долга белгалдеш, урок хилар цох.

«Россе Турпалаш хиннача СВО доакъашхой сурташ гойтар берашта. Кхувш латта-

рашта хьалхадаьккхар деналах, майралах бизза бола къонгаш кхебарца, вай мохк массахана цихеза хиннилга», - дийцар «Сердалога» музеера урок дIахьош хиннараша.

ДIаяхача ханашка, Даьхе лораеш, яхь йолаш лаьттараш, иштта таханарча деношка боккхача мехка хIама хьаллаца арабаьннараш бовзийташ, цар истори доаржадеш моттиг яр из.

Даьхенцара безам, лерхIам чIоагIбарах йола уроках къонабарашца дIакхаштар тахан чIоагIа лоархлеме да. Цу оагIонцара болх дикка шербеш дIабыхьа лерхI мехка музея болхлоша.

ГІалГІайче кхоачашъеш я «МаІанаш кхоллар. Керда никъ» яха проект

Гаьгенаькъан Мартина

Кагирхой цъанкхетарий ЦІен болхлой дакъа лоацаш хилар, «МаІанаш кхоллар. Керда никъ» яхача Рос-сийски кагирхой семина-ре. Цига белгалдир проект кхоачашъяра керттердараш, дІахо ка-гирхошца бе беза болх, яхаш, хоам бу «Серда-ло» газетага ГІР КДМ.

«Карарча шера проек-таш кхоачашъяра болча балха чудоагІаш да, ре-спубликан ерригача дешара моттигашка вахар, кхувш боагІарашта йов-зийтар Российски ка-гирхой проекташ, царна йолаш йола програм-маш, профессионални деГІавара таронаш гойтар. Из доацаш а, семи-нара доакъашхоша гой-тар регионални проек-таш, программаш, хур-гІойлча кхетаченашка а уж гойта лаьрхІа ба», - аьлар хоамо.

«МаІанаш кхоллар» - из хьалхара керда про-ект хинна Іац, из ба ГІалГІайчен кагирхой та-ронаш йоаржаяра бола гІа», - аьлар ГІР кагирхой гІулакхех йолча Комитета кулгалхочо.

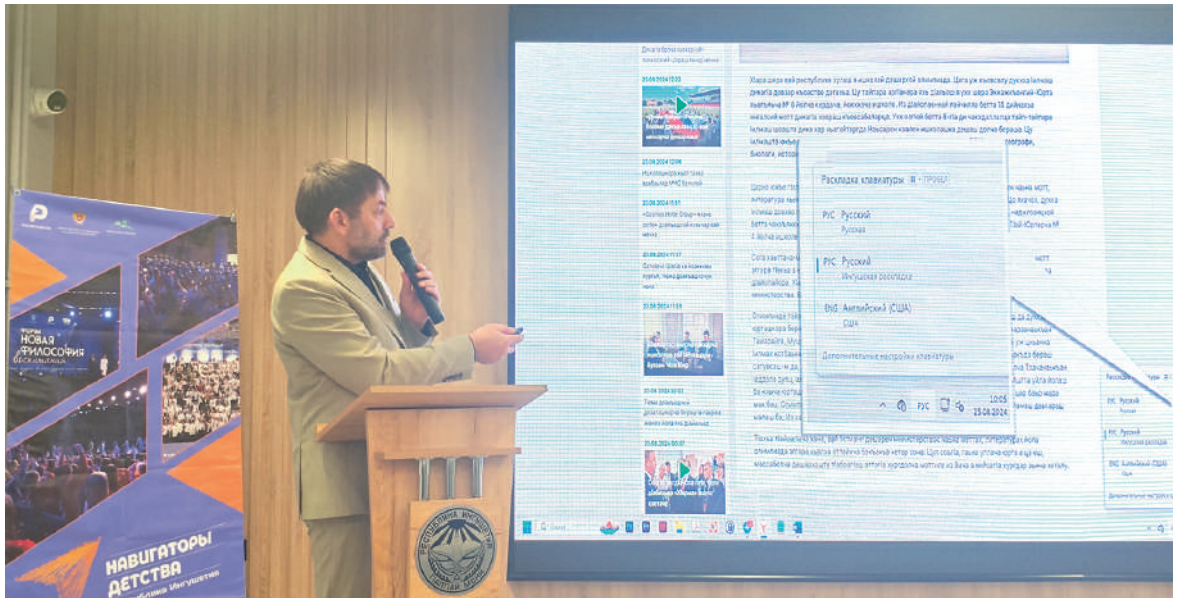
Магасе дІайихъар «Бералла наькъий» кхетаче: низ цхьоагІонца ба»

Гаьгенаькъан Мартина

Магасе дІайихъар моттиге-ра «Бералла наькъий: низ цхьоагІонца ба» яха сесси, цун маІан дар кхетам бала-ра оагІув хьакхоллар, цо нов-къостал дергдолаш берашца, кагирхошца дІахьоча балха юкъе патриотически кхетам балар чІоагІде, иштта Давьхен-на гІулакх ду яха программа дІаяхъа.

Хьаьший гІаэцаш, ГІалГІай Республике «Бералла наь-къаш» яхача проекта болх ле-лабеча Колой СаІида белгал-дир, керда философи йовзий-таш бераца болх дІабахъар лоархІаме хилар, из хьалхар-ча арІагІа оттадеш хилар Рос-сийски берий - ондаргий цен-тро, иштта Наькъахой профес-сионални юкъярлоно. ГІР ара-хъарча бувзама, къаман поли-тикан, зарбан министра гІонча волча Пхъаранакъан Асхъа-ба терко тІаяхийтар берий ду-ховно-нравственни оагІон никъ нийса вІашагІболла безара, къабстта из дезаш да культу-ран деГІабара, иштта вахара тешшаме никъ лелабара.

«Вай аматаш» яхача журна-ла керттерча редактора Кур-скенаькъан ИбрахІима дий-цар «Сердало» яхача кепайо-зон цІен балхах, укх тІехъарча

шерашка дукха хІама де карагІдаларах. «Сердало» газе-та сайта тІа цо гойтар, малагІча тайпара дІахьош да мотт таь-рахъашка баккхар. Къабстта терко тІаяхийтар, «СелаІад» журнала лаьрхІача интернет-майдашта, иштта «Литератур-ни ГІалГІайче» журнала. Уж ши сайт, хьакхеллача хана денз, ГІалГІай метгала я, цо таро лу тайп-тайпара ха яьннача наха юкъе из мотт боаржабе.

Мухъмада ИбрахІима къа-маьл деш, дукхагІа терко тІаяхийтар «ГІалГІай метгала йолча Яндекс переводчика». Цу тамашийнача майдо таро лу вай къаман викалаш цу юкъе-

баха, цъан шера гІалГІай мотт хьехаш болча наха таржам дир 100 000 предложенена. ХІанз укх сахъате цу берригача бал-хага хьожаш ба, из дІацахъала кІийле еш.

РФ этнокультура, къа-маш, духовни деГІаахар дув-цаш, гулбеннарашта хьалхаш-ка къамаьл дир ГІалГІай исто-рико-географически «Дзурзу-ки» юкъярлон викала Дзовра-наькъан Танзилас. Ше къамаьл деш, цІихезача этнографа дий-цар, «Илли. Юха хьакхоллар гІалГІай къаман ашарий кхол-лам» яха ший тоаба проект кхо-ачашъеш хиларах. Цо яхачох, цар таро хилар гІалГІай аша-

рий гІирсаш кердадаха, «Овла» яха ансамбль хьакхолла.

«Тхона, хьехархошта, хье-хамчашта, кулгалхошта хьал-хашка доккха декхар латт: ер-шу лерттІа дІадахъар, бераш кхетадергдолаш, миштай из боккъонцахъа йола российский юкъярло», - аьлар ГІР дешара, Іилман министра Цхьорой Ахь-мад-Башира.

Кхетаче чакхйоалаш вІашагІбеллар мах бола юкъяр-лон цъанкхетара болх, кхетам балара хьал цунна чудоагІаш хургдолаш, из хетадаь дар Россее къамий цхьоагІон Шу хи-лара.

Наьсарерча дешархошта концерт делар филармоне артисташа

ГІазданаькъан Ахьмад

Наьсарерча № 11 йолча иш-коле ашарий цІай дІадихъар тахан. «Дешархошта лаьрхІа культура» яхача деша-ра проектага гІолла доккха

концерт гойтар цига Пачча-хьалкхен филармоне арти-сташа.

«Дека или» яха кхалнаьха вокални тоаба яр ший начІал гойташ хиннар. Алхой Заира,

Гарданаькъан Шамал, Ак-хасаганаькъан Мовсар, Йов-лой Хъава, КІанташанаькъан Джабраил бар цига баьхка-раш.

Берашта боккха тоам хилар цу гІулакхах, гуш дар уж

чІоагІа гІаддахалга», - дийцар «Сердалога» цу моттигера. Белгалде деза, «Дешархош-та лаьрхІа культура» яха про-ект вай къона тІехье культу-раца дувзаденнарашта тІаоза аьнна вІашагІьелла йолга.

Ишколе денадар драматически театр

ГІазданаькъан Ахьмад

Цагарели Авксенте пьесах «Ханума» яха спектакль гойташ хилар ГІалГІай пач-чахьалкхен драматически театра актёраш, Наьсарер-ча №6 йолча ишколе.

«Пушкина карта» яхача федеральни программага, «Дешархошта лаьрхІа куль-тура» яхача дешара проек-тага гІолла дІахьош болх бар из.

«Ханума» яха комеди дук-хача хана денз вай бахар-хошта езаеннарах я. Гур-жий вахарера гІулакхаш шоаш ма дарра хьажархош-та бІаргадайта аьттув ба-лар актёрий шоай говзалга гІолла», - дийцар «Сердало» газетага драматически теа-тра болхлоша.

ДукхагІа бола дешархой хьалхара хьожаш бар теа-тральни спектаклага. ЧІоагІа

раьза долаш, актёрий дог ураоттадеш, кхестар бераш цига.

Иштта йолча сайренашка гІолла театраца дувзаденна-раш довза аьттув боал вай

берий, цу тайпарча наькъаца безалу царна цу оагІонцара кхоллам а.

ЛоархІаме гІулакхаш

Илман оагІон кхетаче хилар мехкарча НИИ

ГІазданаькъан Ахмад

Оздой Джамбулата кулгал деш йола Илман оагІонцара йоаржаяь кхетаче дІахьош хилар, ГІалгІай мехкарча Илма-тохкама институте. Дешареи Илмани гІулакхех йолча министерствон кулгалхочун гІонча йолча ГетагІазанаькъан Аьсета дакъа лоацаш хиннача кхетаче дийцар, дІабихьача балхах, иштта дІахойодача хана кхоачашде дезарех.

«Эггара керттерчарех дар, дІадахача шера аьттув баьннараш белгалдар, - аьлар Оздой Джамбулата. Цига дийцар йоаржаяьча проектх, программех, семинарех, гулламех, Илман оагІонца дІакхихьача кхетаченех, гІалгІай къаман культураца, истореца дувзаденнараш чулоацаш дІабихьача балхах. ДІадахашу тхона массанена къахьегамаш диза хилар. 20 совгІа Илман балхаца кхетаченаш йоаржае, къамашта юкьера конференцех, республикански семинараш, презентаци, Илман араьхара сессеш дІакхухьаш хилар тхо. Из беррига болх вай истореца, къаман культураца бувзам болаш бар. Тха тоабо дикка къахьийгалга белгалдеш да 130 статья араялар. 2025-ча шера лоархІаме болх дІахьаьхьакхача аьттув баьлар тха. Цу юкье я «Вестник ИнгНИИ» яха ши номер, дІайихьача кхетаченех дола гулламаш, «ГІалгІай АО. 1924-1934 шераш» яха архиверча каьхатий гуллам, иштта ишколашта лаьрхІа дола книжкаш - «ГІалгІай мехка истори 5-7-ча классашта». ДІадахашу боккхача аьттоний шу дар ала йиш я тахан. ОагІой бетта дІайихьар «Сийлахь-боккхача Даймехка тІом Россекъамий исторецарча дагалоаттаме» яха Къамашта юкьера Илман балхацара конференци. Боккхача тІема Котало кхаьча 80 шу дизара хетаяь яр из лоархІаме мотиг. Тха болхлой санна, цу юкье дакъа лоацаш хилар ГІалгІай паччахьалкхен университет, моттигера Паччахьалкхен архивни мотиг. Россера, ГІуозлой мехкара Илманхой, тохкамхой бар гуллама балха юкье дакъа лоацаш. Сийлахь-боккхача Даймехка тІемца дувзаденнараш Россекъа дерригача къамашка кхоачаш долга хьагойтар цу гІулакхо. Историкаша, архи-

висташа, краеведаша, Илман института, иштта кхьийолча моттигий болхлоша дакъа лоацаш хилар, ма барра боаржабе аьттув баьлар из болх. Илман балхех бола боккха, лоархІаме гуллам арахийцар оаха.

Цунна юкьеяхар пленарни докладаш, тезисаш, секцей доакъашхой статьяш, тІема-исторически оагІонца дувзаденнарах бола болх. ДІахьоргболча тохкама балхаца чІоагІа лоархІаме гІулакх хилар цох. Массехк лоархІаме декхар дар цу юкье чулаьцар - Россецара, ГІуозлой мехкацара Илман оагІонцара бувзам чІоагІбеш, таханарча ханаца Сийлахь-боккхача Даймехка тІема истори лорадар, доаржадар, къаьстта МагІалбике моастагІа чугІертача хана, вай къаман наха гойтача турпала гІулакхех дувцар. Котало гаргакхоачаяра тІехьа, вай къамо доккха дакъа лаьцад, из тІехьа тІакхувчарна дІахайтар да лоархІаме.

ГІалгІай къаман эггара хьалхара суртанча хиннача Іоахарганаькъан Хьаж-Бийкара хетаяь йоккха Илман балхацара кхетаче дІайихьар Фуртуог яхача лоаман юрта бекарга бетта. Цига гулбенна хилар Илманхой, историкаш, музее, архивашкара болхлой, журналисташ, иштта Іоахарганаькъан Хьаж-Бийкара гаргара нах. Къаман Іадаташ, истори, культура чулоацаш долча суртанча балхашта, цу ший тайпара хиннача кхоллама меттаца дувзаденнарашта хетаяь докладаш йийшар цига гулбеннараша. Цо кхелла балхаш гойтамашка, журналашка, газеташка гІолла доаржадеш болх дІабахьа безилга белгалдир кхетаче. Суртанча вахарца дувзаденнараш тахкара болх дІабахьа беза архивашка а. «Литературан хьаьша-цІа» яхача проекта гІолла йоазонхой, байтанчаш чулоацаш йола кхетаче дІайихьар ИнгНИИ. Кавказерча йоазонхой Клубо кийчдаь «ТІойи зизаши» яха антологи довзийтар цига. Тайп-тайпарча ханашка баьхча йоазонхой, байтанчий балхаш дар цо чулаьцараш. Къаьстта, йоккха терко тІайохийташ, хьоахае езарех я мехка, иштта араьха а цихеза волча суртанчанна, байтанчанна Мартазанаькъан Мусайна хетаяь кхоллама оагІонцара сайре.

«Литературан хьаьша-цІагІа»

иштта дІайихьар Туркий мехка вайцигара цхьан хана баха дІабахарех хьаваьннача туркий йоазонхочун Хьаштаранаькъан Айдамара Ферди «ЯлхайттлагІа сахьат» яха роман довзийта кхетаче. XIX-ча бІашерашка Кавказера дІабахача нахах хьаваьнна ва из йоазонхо. ДІадахача шера кхоачашдаьча лоархІамечарна юкье я «Мехка исторически, культуран оагІонца ДайттаргІе яха юрт» цІи йола Илман балхацара кхетаче. Цу кхетачено хьайийллар «ГІалгІай мехкарча моттигий генеалогии» яха института проект. ДайттаргІерча культуран ЦІагІа дІайихьача кхетачено цу юртара тайп-тайпарча ханашкара нах гулбир. Царца бувзаме хиларо дикагІа доаржадир цу проектаца дувзаденнараш. Кхетачено чулаьцар йоккха программа яр. Къаьнарча хана вай къаман наха цІагІа, вахаре лелаяь тайп-тайпара хІамаш яр цига гойта оттаяь, иштта вай Іадаташцара кІувсаши-истингаш, ферташ яр. Белгалде деза из проект дуккханеша хьаллаьцалга, из дІахьош боккха болх боаржабергба мехка. Мехкарча кхьийолча юрташка а дІахьоргья къаман истореца, Іадаташца, культураца дувзаденнараш довзийташ йола кхетаченаш, гойтамаш. Мехка исторе, литературан, культуран оагІонашца дувзаденнараш чулоацаш йола программаш йовзийтай институт болхлоша. Илманхошта, хьакимашта, кагирхошта юкьера бувзам чІоагІбеш, къахьийгад цига. Къаьстта йоккха терко тІайохийташ белгалде дезарех дар ГІалгІайче Россех дІакхийтта 255 шу дизара хетаяь йола семинар, иштта Коталон 80 шу дузаш кийчъаь МагІалбике чугІерта моастагІа вохаварах, ше Кавказе чувала оттаррах дехкевоаккхаш йолча опера-

цех йола кхетаче. «Таханарча вахарера кагирхой: тешаме доацараш, воча хІаман тІавугаш дола баьханаш» яхача Илман балхацарча семинаре гІолла лоархІамедараш доаржадеш къахьийгар институт. ХІаьта дезала юкье эггара чІоагІагІа лораде дезарех йолча семинаро гІалгІай къаман дезалашка тхьовра денз лоархІаш хиннараш белгалдир.

Таханарча дийнахьа керттердараш белгалдеш хилар СВО доакъашхошта, цар дезалашта психологически оагІонца гІо лоаттадарах йола кхетаче. Цига дакъа лаца гулбелар психологаш, хьакимаш, иштта кхьйбола болхлой. ДІадахача шера НИИ дагалаьцар Илманхо-лингвист хинна Оздой ИбрахІим. Цун 120 шу дизара хетаяь семинар дІайихьар мехка. ГІалгІай меттаца цо къахьегарах, таханарча филологе цо дитараш юкьелацарах дийцар гулбеннараша. ИнгНИИ къонача Илманхой Кхела семинаре къонача Илманхой балхех дийцар. Филологеца, истореца, этнологеца шоай аьттув баьннараш белгалдир цига. Балкхарой байтанча Зумакулова Танзилай кхоллама хетаяьча литературни семинаре ГІаьбартой-Балкхарой мехкара викалаш бар гулбенна. Кавказерча къамий Іадаташ дувцаш моттиг хилар цох.

«Литературан Сочи» яхача Халкъашта юкьерча книжкай фестивале вай къаман исторех, культурах лаьца книжкаш довзийтар. Россекъа хозача курортни моттигекъа Сочекъа дІахьош хиннача кхетаче кхьича моттигашкарча библиотекарча бувзам чІоагІбе, вай литература царна дІадовзийта аьттув баьлар. Иштта цига дийцар метташ доаржадеш, цар хьал ца талхийташ болх лоаттабарах. Бел-

галде деза, цу ерригача кхетаченаша боккха пайда баьлга, дукха лоархІаме хІама дІадовзийталганаха юкье. ХІара семинар, кхетаче ший никъ болаш, Илман, дешара, исторен оагІонцара гІулакхаш хьаллоацаш яр. Илма-тохкама Института йоккхача кхетаче дийцар, укх шера кхоачашде дезарех. ДІадахача шерал кІезигагІа доацаш, тІателла, хьинаре къахьегадеза укх шера а. Хьалхашка латта декхараш доккхий, дукха да, цунга хьежжа ший арІагІа дІабахьа беза 2026-ча шерара болх».

Истореца лоархІаме йола Илман кхо конференци дІаяхьа езарах дийцар кхетаче. ГІалгІай автономни областа хьалхарча кулгалхочун Заьзганаькъан Бейсолта Идриса 130 шу дизара хетаяь Илман конференци я дІаяхьа езаш, иштта «Орджоникидзе Серго: тІема-революционни никъ» яха Къамашта юкьера Илман балхацара конференци, ГІалгІай НИИ 100 шу дизара хетаяь конференци дІахьош къахьегаргІа. ТІателла болх беш кхоачашде дезараш кІезига доацалга гуш да, доккхий декхараш да НИИ шийна хьалхашка оттадаьраш.

Кхетаче йистейоалаш, ший балхацарча тоаба доккха баркал аьлар Оздой Джамбулата, Илма-тохкама института хІама тоадара тІехьа бехктотхаме, хьинаре къахьегарашта, шоай никъ лакха лоархІаш хиларах. Иштта цо белгалдир, мехкарча дешареи Илмани гІулакхех йолча министерствоца бувзам лоттабеш, болх дІабахьарах цхьаьца дола декхараш аттачахьа даха мегилга. ЛоархІаме проекташ, программаш, семинараш, кхетаченаш, гулламаш доаржадеш, шоай никъ дІахьаьхьа лаьрхІа ба института къахьегамхой.

БІухой оагІув хьаллацарах, белгалбаьхар Паччахьалкхен филармоне артисташ

ГІазданаькъан Ахмад

БІухой дезалий Комитета моттигерча штаба лоархІамеча грамоташца белгалбир тахан Донбассекъа дІахьоча тІема операцена юкье дакъа лоацарча оагІув хьаллоацаш, цар дог ураоттадеш бола Паччахьалкхен филармоне артисташ Акхасаганаькъан Мов-

сар, КІанташанаькъан Джабраил, Мерешканаькъан Роза. Белгалде деза, филармоне артисташ тІемахой, цар дезалий оагІув хьаллацара тІехьа къахьегаш хьабоагІилга, тІема операци йолаеннача дийнахьа денз.

«БІухой дезалий Комитетаца массахана бувзам ба цар. Даь-

хен хІама лорадеш латтарашта хетаяьча кхетаченашка дакъа лоацаш хул уж. Шоай низ дІама кхоачча, цу наьха дегашта тоам бе гІерташ къахьег цар», - дийцар «Сердалога» мехкарча концертташ вІашагІдехкача моттигекъа.

БІухой дезалий Комитета хьалхалатташ волча Эсамарзанаькъан Іалаудина белгалдир,

тахан артисташ лоархІамеча грамоташца белгалбар цар дакъа лацарах баркал алар долга.

Дайхенцара, тахан цун гІулакх лораде арабаьнна тІема аренашка леларашцара хІама лоархІаме да артисташта. Из болх хьаллоацаш, бувзам лелабе лаьрхІа ба филармоне артисташ дІахо а.

Бахархошца даим бувзам лоаттабе хьож СФР

Гаьгенаькъан Мартина

Вай мехкара пенсех, вахара оаглонца дувзаденнарех йолча Ганза болхлой, бахархошца бувзам лелабе хьожаш ба тахан.

Бахархой тIайибеш дола ди кьоастаду цар хIара бетта. СФР кулгал деш волча Йовлой Зубейрас, бахархоша тIадена хаттараш доашхаш, болх дIабиьхар ше волча.

Цьхаккха сага хаттар ца тохкаш дусаргдац. Бахархой лоткъамашка ладийгIа, дIахо де дезар белгалду хьакима.

«ХIама довзар. Паччахьалкхе» яхача кхетаче дакъа лаьцар вай мехкарча викалаша

ГIазданаькъан Ахмад

«ХIама довзар. Паччахьалкхе» яхача паччахьалкхен болхлой кхетаче дакъа лоацаш хилар Москверча ГIалгIайчен массазарча викалца къахьегараш. Шахьарерча «Росси» яхача моттиге гулбелар мехка паччахьалкхен моттигашка къахьегараш, цъацца говзанчаш. Кхетаче вIашагIкхийттарий аьттув хилар цъаццадараш дIа-хьа эца, паччахьалкхен моттигашка доал деш пайдане хургдараш белгалде.

«Федеральни гIулакха тIа, моттигерча балхаш тIа вола 4000 совгIа саг вар гулвеннараш. Цига къамаьл деш вар «ХIама довзар» яхача Россее оаглон хьалха латташ вола Древаль Максим. Гулбеннараш шоай цIайца даькъа-лабийцар, мехка хьал тоадара къахьегарах баркал аьлар цо. Паччахьалкхен политикаца, доал дарца, Даьхенцара безам чIоагIбарца, истори толхаде гIертара духьаллаттарца дувзаденнарех дийцар гулбеннараша

Къаьстта йоккха терко тIайохийташ дийцар, тахан тIема операце аренашка денал, майрал гойташ латтарех», - дийцар «Сердалога» Москверча массазарча викала фусаме. Белгалде деза, «ХIама довзар. Паччахьалкхе» яха кхетаче дIаьхьар тахан чIоагIа лоархIаме долга.

ГIалгIай ашарий дог

Пандарча Колой Зарема къаман говзалá ший мел йола ха дIалуш я

ГIазданаькъан Ахмад

Пхьилекъонгий-Юртарча культуран ЦIен иллилархой тоабан кулгалхочун Колой Заремайна шолханаца белгало йолаш хилар ГIалгIай паччахьалкхен 100 шу дизар. Из лоархIаме ди хьатIадоагIаш; культуран, искусствон даькъ тIа дукхача шерашка болх барах; «ГIалгIай республикан ЦIихеза болхло» яха цIи елар цунна. Тамашийна чIоагIа начIал долча, ший гIулакх дезаш йолча цун кхоллама никъ бIаьха ба, тайп-тайпарча сийрдача гIулакхех биза а ба. Иштта начIал хилар бахьан долаш, из дукхача наха езаш я.

- Зарема, республикан культуран цIихеза болхло яха цIи, профессионални толам лакха хилар чIоагIадеш да. Дувцал вайна, мичаьхара дIаболабелар хьа никъ ашарий даькъ тIа, маца хьа вахара юкьебаьлар из болх?

- Деррига дIадоладелар, со бер долаш. БоккхагIчар каст-каста белгалдора, со дика хIама дагалоацаш а, оаз кхеташ а я, аьле. Цу тайпара, йиьлагIча классе ягIаш, дIадоладелар из. Со пандар локхаш яр, бакъда лаьрхIа со Iомаеш саг вацар, айса хьаййцар аз деррига. Тхоца яхаш яр са даь-йиший йоI ГIаппархой Ровзат. ХIанз дикка ха яьнна саг я из, Мужеча яхаш я, шийна гонахьа шортта дезал а, цар дезал а болаш, цу хана 18 шу даьнна яр из, цIихеза пандар локхаш йоI я оалаш, хийла наха юкье цIи йоаккхаш а яр. Со хьежар цун пIелгаш мел хоза ловзаш да цу пандара лакаш тIа, из кхыча гIулакхашта тIераьйлча, аз тIакхийте хьаэцар цун пандар, сайна хеза

йиш лакхар духьа. Иштта се Iомалуш йоагIар со, аз дукха ха ялалехь Iомабир из пандар.

- ДIахо фу дар? Мишта дерIадоагIаш дар, дешар даьнначул тIехьагIа, хьа пандарцара гIулакх?

- Аз яьккхар Наьсар-Кертера ишкол 1972 шера, цъхан юкьа Москве деша а таро хилар са. Цу хана из яр Октябрьски революце цIерагIа ашарий училище, хIаьта тахан - Московски А.Г. Шнитке цIерагIа ашарий институт, 1980 шерара Москвара Олимпиада яйра сона, цу хана студентка яр со. Бакъда из бIарчча чакхьаккха са таро хиланзар, цIагIара хьал бахьан долаш.

Цул тIехьагIа маьре а яха, массехк шера Шолжа-ГIалий тIа яьхар. Нохчашкахьа тIема хьал дIадоладелча, со цIаера сай дезалца ГIалгIайче. 1994 шера со ера ГIалгIайчен Паччахьалкхен филармоне халкъа инструментий оркестре, цу хана цига кулгалхо вар

Горчхананаькъан Мухьмад. Из лоархIаме ха яр са вахаре, со юха а нийсьелар халкъа ашарий дунен чу, къахьегаме тоабан цъха дакъа хинна дIайолаелар, цу хана чIоагIа лорадеш, дерIадоагIаш дар гIалгIай ашарий Iадаташ.

Массехк шу даьлча, сох хилар Пхьилекъонгий-Юртарча культуран ЦIен исбахьален кулгалхо, сай ашарий болх дIахохьош. Укхаза пандарцара болх беш хиларал совгIа, хIетта Iомабала болалуш мара боацарашца аз декъар сайна ховш дар. Аз хьийхача дуккхачар тахан профессионални даькъ тIа шоай моттиг хьалаьцай.

2006 шера со юха хьайийхар Паччахьалкхен филармоне оркестра кердача кулгалхочо Имагожанаькъан Османа. Оркестра чуйоагIаш со хиннай концерташка, кхоллама сайренашка; дакъа лоацаш хиннай республикан культуран Министерствос дIахьош йолча дукхача наха дакъа лоацача кхетаченаш-

ка. ХIара сцена тIа араялар сона чIоагIа лоархIаме хиннад, аз дIакхоачаду гIалгIай ашарий дог ладувгIа баьхкача нахага.

- Хьо дукха боацарех цаI я, хьаштдале цаI мара йоаца, гIалгIай багахьувцама «бегий илли» дIаоалаш йола ГIалгIайчен пандара говзанча. Сона ховчох, цу тайпара иллеш сиха вIашагIдохкIа хIара шера, сона лаьрхIа а язду, со ваь ди долаш совгIата. Дувцал вайна цох лаьце, малагIа белгало я из, мичаьхара доагIа из?

- Бегий илли - из юххьанца бегашта дIаоалаш дола илли да, бегех вIашагIдоллаш. Из хила йиш я дика, сийрда - къаьстта из оагIув лелаю аз сай йоазошка.

Хьалхарча ханашка, гIалгIай цIай дIахьош, уж санна дола иллеш каст-каста хозаш дар, везача хьаьшанна хетадийя а хулар. Из ший тайпара лерхIаме белгало яр, сакъердамга гIолла кхайкаеш, цох оалар «бегий илли»,

Техкарца лелабаь гирс корабир, Гирете тохкамаш деш

Гаьгенаькъан Мартина

Гирети яхача гIалай юрта болх дIахьош боахкача археологашта, къаьнарча Техкарцара гирс корабир. «Сердалога» из хоам бера цу моттигера. «Галан кIалхарча гIата малхарча кашара корайир из хIама.

ЦIастах, дикка сомал дола гIаьли тIадуллаш, хьабаь болх ба из. ЛерттIа хьежача хоалуш да, из хIама дукхача шерашка лелаяьлга. Къаьстта терко тIазар цу тIа диллача зизах таралестача догамо. Техкарах из чоалдаьккха дIацIоагIдеш йола хIамилгаш йоахкар шинна оагIонца, Техкара тIоарсках диса дакылгаш а гора цунца, дикка хьежача», - йоах тхогарча хоамо.

Белгалдечох, иштта хьадаь Техкар геттара лоархIаш хиннад тхьоврача хана. ГIалай юрташка баьхача вай къаман гIаьрий лакха говзал гойташ ба из болх.

Беркате болам хьаллаца арадаьлар вай бераш

Султиганаькъан Йоакъап

Вай мехкарча зIамигача Iаламхоша (юннаташа) хьаллаьцар «Iан хана оалхазараш кхаба» яха беркате болам. Из хоам «Сердалога» бера Iалама гIулакхех йолча министерствера.

«Iан шелал хьаэттача бIайхача мехка дIа ца долхаш дусаш долча оалхазараша хетаяь, урок дIайихьар къонача зIамигача Iаламхой моттиге.

Берашта хьалхадаькхар, оалхазараша Iан шелал хала ловлга, цунга хьежжа царна массахана ялат тувсар чIоагIа лоархIама долга», - йоах тхога кхаьчача хоамо.

Хьазилгий цIалг даиман ялат чудолаш хила дезилга, цар дикагIа юаш яр Iов, генаргаш, бIараш, комараш йолга дийцар, берашца къамаьл деш. Iан шелал латтача хана, хьазилгаш массахана диза хила деза, бIаьстенга дала аттагIа хургдолаш. Шоай хьехархочунца арабаьнна, хьазилгий цIалгаш яла-тах хьалдузаш лийлар бераш, из болх геттара безабенна.

Белгалде деза, иштта йола урокаш къонача ТIехьенца дIахьар лоархIама долга. Каст-каста ишттача боламашта юкье даьла лацаро кхувш латтарий дегаш къахетаме, дикал йоаржаеш хила Iомаду.

цунга гIолла саг хьакъоаставора кхьчарна юкьера, керттера хилар белгалдеш.

Цхьан хана бегашцарча иллешка белгалиора турпалхочун дикал: цун камаьрша, кадай хилар, е цунна хьаьшда тIаэца хар. Тайп-тайпара хулар, бакъда деррига а аттача ловзарий оагIонга гIолла хьаххоллар.

Белгалде лов, цу балхо дIадехар теркамца хилар - хоалуш хила езар наьха оамал, из яр илле кIийле, цу юкье сага дезаргдоаца дош а ца доаладеш. «Бегий илли» хIанз укх сахьате хьаххоллаш да - цIай долаш, кхетаче йолча моттиге, е новкъо-сташта юкье волаш.

- Хьох, каст-каста оалаш хоз; гIалгIай къаман ашарий искусство лелаярхо я, аьнна. Хьа репертуаре дукха гIалгIай иллеш, ашараш я, хьалха вай даьшлайкха хинна. Мишта вIаштIехьадаьлар хьа из тIехьале лорae?

- Сона гонахьа хиннаб вай къаман ашарий тIехьале йовзаш, цар мах ховш бола нах. Уж бар тамашийна кхалнах, итташ а бIаьш а шераш долаш хьадоагIар царна довзаш дола иллеш, дагайоагIаш хинна ашараш. Цар ноташица Iомабенна деш дацар из, шоай дегашкара лекхар, цунца бар ший тайпара низ.

Аз боккхача теркамца ладувгIар, дагахьа лоаттадора, диц ца деш, оамал хьаэцар, оаз яхийтар, кхыдар, из деррига сона лоархIама дар. Из илли е йиш Iомаярал а дукхагIа теркалдора аз къаьстта из иштта локхаш хилар, малагIа маIан да цун, фуд цунна чудоагIар. ХIара къаьнара илли - из къаман истори, дагалоаттам ба, даьй оаз я.

Ха дIа мел йода сох хилар ашархо, уж гулгеш йола саг - дIаяздора иллеш, йоазош-ка хьожар, юкъахдисар меттаоттаде гIерттар. Аз кхета-

дора, нагахьа санна вай из тIехьаленна лора ца дойя, из вIалла доацаш дIадаргдолга, цудухьа сай декхар гора сона, из доацадарца, тIехьа тIадоагIача ноахалга из кхачийтарца.

- ВIалла нийсденнадий хьона, мичара дера ца ховш, илли кертта чу доагIаш, дицденнар дагадохача хана е цхьадола гаьнара дош нийсделча?

- Цу тайпара хьалаш а нийслора. Цхьайолча хана ашара юкьера цхьа мугI дагабохар, се зIамига йолаш хеза, бакъда бIарчча ховш хилацар. Цу хана со йолалора из хетта, корабора дIахо из ховш бараш, аз тIаккха дIахо вIашагIйоллар сай йиш...

Из дукхагIча даькье тара да къаьнарча, юкьера цхьац-ца дола дешаш хьа ца хозаш долча аудио йоазонна.

ТIера ца йоалаш, из йиш вIашагIйолла хьежача, ший моттиге дIаотт из. Цул тIехьагIа, из дезала юкье е сцена тIара локхаш хезача, сона хоалуш хул, вай къаман дега чIегилг айса лорайича санна.

- Iа дукхача шерашка хьаххолл ашарий кхоллам. Мичахьара доагIа хьона из хьинар? Мишта вIаштIехьадоал хьа цох илли де?

- Хетаргахьа, цунна дала деза жоп вахарга шийга да - цун дукха оазаш, тамашийна хозаленаш. Эггара хьалха безам чуболлийтар сайна гуш дар да. Со хьож дунен дикка зем баккха, цун оаз хьахаза. Наьха оамалаш - из мах баь варгвоаца тайп-тайпара йола дукхал я. Цунна чуйоагIа дегаргIоз, бала, сатувсар, догъэккхар. Царех хIара мугI ашара кертте отта йиш йолаш ба, иштта хьаххолл кердача композице кIийле.

Сона, кхы кIезигагIа доацаш, лоархIама да сай мехка таханара, дIаяхача ханара вахар. Вай даха лаьт-

та ба дукхача ноахалий дагалоаттам. Цун исторена чудоагIаш да дикача, сийдолча наьха вахар. Цар камоаршал, хIаман мах оттабе ховш хилар, шоай фусам лораяр, из сона кIоаргга дагахьа латташ да. Цудухьа бехктокхаме я со ашарашца дIаоалача дешаех. Йиш - из вIалла довргдоаца сий, нахачара бувзам, кхьйола вахара таро я. Аз пандар бебеллача, со цхьан ашарга кийчо еш хилац, сай дага латта къаманцара уйла дIайовзийта хьож со. Нагахьа санна из сона карагIдоалаш хилча, со геттара гIадйода.

- Хьо, Iадаташ лорадарал совгIа, уж вай тIехьенна дуташ я. Дувцал вайна, мишта бу Iа культуран ЦIагIа дешархошца иллиалархой тоабанца болх? Фуд хьона эггара лоархIамагIдар?

- Сона керттера да, уж пандар лакха Iомабарал совгIа, къаман ашарашца цар безам сомабаккхар, царна гойтар искусствон кIоаргал. Оаха цхьана къоастаду йоазув, дIахо дувц цун чудоагIаш дар, из малагIча кепара да. Цул тIехьагIа, лох из ма дарра гойташ йола оаз, дIалакхара оамал, чIоагIа - шорта из хилар.

Сона лов, сай дешархошта ашарга гIолла довзийта овлаш, царна ховргдолаш мишта баьхаб вай даьй; фу хиннад цар хоза, лоархIама хеташ леладаьр. ГIалгIай илли - из кхы а наьна меттага, оазага, цхьанкхетарга кхоачаву тIий да.

- Юххера а, фу аргдар Iа, гIалгIай меттала долча иллешка кхача ловш болча нахага. Мичахьара дIаболабала беза?

- Нагахьа санна даь е наьна оагIорахьара боккхий нах шоай бале, царгара деха шоашта къаьнара йиш лакхар. ДIаязде, дагалаца, тохам бе иллешка хозаш долча къаьнарча дешай. Кхетаде из илли малаIа маIан долаш

да. Дего тIаэцаш хуле, оазоше лохаргба нийса никъ. ДагадоагIаш хила, хIара дIалекха дола къаьнара илли - из вай даьшцара бувзам ба. Из боха ца бе хьажа. Лорабе. ДIахо хотташ, дIахьош хила.

- Баркал хьона ер къамаьл дарах; хьа къахьегаме, ашараша наьха самукъадаккхарах.

- Шоана а хилда баркал. Иллешца декаш хилда шун дегаш даим!

«Сердало» газето шийгара:

ЦIихеза гIалгIай пандара говзанча йола Колой Макшарипа Зарема цкъа белгалъяь Iийнаяц кхоллама эггара дикагIа лоархIаш йолча кхетаченашка. Из хилар цу тайпарча кхетаченашка Пирме, Москве, Нальчике, Шолжа-ГIалий тIа. Цо, къаман сий доаккхаш, гойтар гIалгIай къаман пандар лакхара говзал, ГIаьбартой-Балкхаре дIахьош хиннача «Бек пандар лоамашта тIагIолла» яхача Ерригроссийски фестивалехье. Из вIашагIеьллараш - Россее культуран Министертство, Российски Паччахьалкхен В.Д.Поленова цIерагIча халкъа кхоллама ЦIа, ГIаьбартой-Балкхарой культуран министерство, Кьилбаседа Кавказа паччахьалкхен искусствай институт, ГIаьбартой-Балкхарой халкъа кхоллама, культуран сердалон балха методический Центр.

Цу лоархIамеча культуран яхьа лауреат хиларах, цун таро хилар дикагIа бола халкъа ашархой гуллача доккхача концерте даьлаца.

Дукхача шерашка, къаман культура дегIайоалаеча, из лорача даьк тIа къахьегарах, Колой Заремайна цкъа енна Iийнаяц ГIалгIайчен культуран Министертсвос, иштта Республикан халкъа кхоллама ЦIен, Наьсарен доал деча даьк тIарча администрате лерхIама грамоташ.

Ше ваьннача моттигах дог лазаш хилар

Диъ шу хьалха вахар хаьдар, цихезача Илманхочун, политически болхлочун Сейнарой Бексолтан

Гпазданаькъан Ахьмад

Эггара дикагIа йолча оамалех визза вар ала йиш йолаш ва тахан Бексолта. Россэ цихеза юрист вар из, юридически Илман доктора цIи енна эггара хьалхара гIалгIа вар. ГIалгIай къаман паччахьалкхе меттаоттаеш, дукха къахьийгарех, хьалха лаьттарех вар из. ЧIоагIа чоалхане, тIателла къахьега дезаш никъ бар из, бакъда Сейнарой Бексолта ше дадоладаь хIама чIоагIа бектокхаме дIахьош вар. Дуккха оагIонаш довзаш, хьаькъа-лах визза хиннача Бексолтас, шийна мел довзараш юкъедо-аладеш, га доахар ший мехка. Эшача гIулакха кийча волаш, наха де новкъостал долаш, къамах дог лазаш саг вар из.

«Профессор, юридически Илмай доктор волаш хинна Сейнарой Бексолта эггара хьалхалаьттарна юкъе къахьегаш вар, гIалгIай къаман паччахьалкхе меттаоттаеяра тIехьа. Ший къамах дог лазаш, дукха хIама довзаш, цу накъ тIа хьинаре къахьега ловш, саг вар из. Из вовзаш хиннараша чIоагIа лоархIар из, кхетадора, боккъонца вола ший къаман воI из волга. Цу хана лаьтгача халача хана, чIоагIа лоархIаме дар из. 1989-ча шера гIалгIай къаман шоллагIча съезде, гIалгIай паччахьалкхе меттаоттаеяра тIехьа йолча Оргкомитета доакъашхолла хержар из, йоккха юкъ ялалехь, цунна кулгал деш хилар из.

1991-ча шера гуйран шоллагIча бетта гIалгIай къаман совета кулгалде хержар Бексолта. Цу оагIоно чулоацар къаман паччахьалкхе меттаоттаеяра дувзаденна мел дола балхаш», - дийцар тхога цихезача журналиста Абаьданаькъан Хьавас. Уж ханаш дика дагайоагIаш, из дерига дайна я Хьава. Бексолтанна ховра, моллагIа долча хала-

ча хаттара духьала жоп лаха, халадар аттачахьа даккха. Ше хьаваьнна моттиг чIоагIа лоархIаш, къаман гIулакха са ца кходеш, латтаргварех вар из. Дуккхача наха масал долаш, ваьха саг вар из, цунгара Iомаде, хьаэца дукха дар. Ший къаман нах иразеча вахарга кхачар чIоагIа лоархIаме дар цунна. Наха юкъе из лоархIаш хилар а, цунца дувзаденна дар. Шийна хетар, нийсадар дIаала вIалла юхаозалуш саг вацар из.

Нийсача хIаман тIехьалатташ, бакъдолчунга кхача гIерташ, къахьийга саг вар из. Ший эдийча оамалашца дIагойтар цо, аьннача дош долаш, нийсхо лораш дIачакхвалар эггара лоархIамегIа долга. Къаман бокъонаш меттаоттаеяра тIехьа ше тIателла къахьегаргдарех волга дIахайтар цо масанешта. Иштта бола къаман гIулакха лаьтга къонгаш вай истореца бахаргба замашка, цар цIераш йицъе бокъо яц вай. Цу мугIарерча нахах саг вар Сейнарой Бексолта. Галашка кхален чуйоагIаш хиннача Берашке яхача юрта ваьвар Бексолта 1938-ча шера бIаьстан тIехьарча бетта 22-ча дийнахьа. Халача ханашка хилар цун берал, 1944-ча шера Сибре дахьийтача къаманца цу бIаьхача, халача новкъа ваьлар из.

Хийрача, шийлача мехка нийсбенна, Павлодарерча Песчански оалаш хиннача совхозе дIадоладелар цар вахар. Моцалах, шелалах, лазарех дизза вахара денош дар уж. Халонаша кIалбита нах, лазараш хьалтIадувлаш, хIара денна легар. БIаргашта гуш; шерлуш, хьалдузаш латтар юхера кашамаш. Цу хийрача мехка висар из, деналах визза къонах хинна да воацаш, дега боча хинна йиша, воша доацаш. Халонаша кер бикъабале а, дIаховаха везаш, духьаллатта везаш дар вахара хьал. Ше санна Даьхен

йIовхалах хьегача, цигарча де-ношка сатувсача нахаца дIахо ваха Iомалуш вар из. Дега лаьт-та наьха дегаш, дарба доацаш дисадар. Дуккха ха яьлча, ше яздаьча «ГIалгIай паччахьалкхе хьаоттаеш, къахьийга хала никъ» яхача книжка тIа яздергда цо: «Тхона, берашта, мела-дора Даьймехкара лаьтга чутесса хий. ГIалгIаша шоашца Сибре Iоденадар из лаьт-та. ДIакхалхача наьха мерчен а IотIахьоарцар из. Лазаро лаьцарашта а, из лаьтга чутессе хий лора. ЧIоагIа сатувсар наха шоай Даьхен лаьттанга, аренашка, цигарча фега. Гетгара хала лазар хинна баьдараш а, Даьла къахетамца, меттабаьхка, юха цIенахкхийтга моттигаш яр».

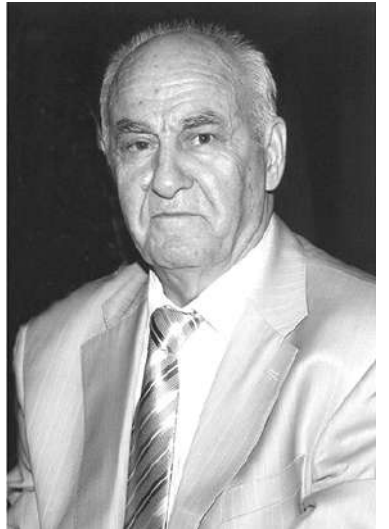
Песчанскера ишкол яьккха ваьннача Бексолтас кхетадора, ший дIахо хургбола вахара никъ юриспруденцеца хоттабенна хургболга. Ерригсоюз юри-дически институте дийшар цо. Тахан из я боккха лерхIам бола О. Е. Кутафина цIерах йола паччахьалкхен юридически университет. Цигара дIаболабелар цун къахьегама никъ. 1963-ча шера Павлодарерча кIалах хIамаш архедача заводе юрисконсулт волаш болх беш хилар из. Цу моттигах шоллагIа цIа хинна, хьинаре къахьийгар цо. Дукха толамаш даьхар цу балха тIа, 1970-ча шера дика къахьегарах луш йола майдилг елар цунна. Цу шера яьккхар цо Москвера Ерригсоюз Илман-тохкама ин-ститута советски бокъонех йола аспирантура. Цунна кулгал деш вар тIема доакъашхо хинна, цихеза Илманхо, профессор Садиков Олег. Дуккхача хIаман тIехьа Бексолтанна накъаваьнна, балхацара лоархIамедараш цунна хьийха саг вар из. Ше Iомадаьчох пайда эцаш, Павлодарерча индустриальни инсти-тута экономиках йолча кафе-дре Илман-педагогически болх беш къахьега волавелар Бексол-

та. Камаьрша дог долча цунна ловра, шийна ховр, Iомадаьр къонабарашта дIадала. Илман балха тIа дикка гаьнаваьнна, дуккханешта пайда луш, болх-ло хилар цох. Лакха начIал дола юрист хиларал совгIа, кердача новкъа баьннарашта дика хье-хархо вар из.

Цун институтера лекцеш чIоагIа лоархIам болаш, масса-не боарам боаца пайда эцаш яр. Илман конференцешка, се-минарешка дакъа лоацаш, ший Илман балхаш довзийташ, къа-хьегар цо. Павлодарерча парте обкомо чIоагIа лоархIаш саг вар Бексолта. 1978-ча шера цигарча мехкдаьттан завода экономиче-ски хьал тоаде дезача хана, ший говзалца дика вовзаш вола Бек-солта хьожавир цига кулгалхо-чун гIонча волаш болх бе. Эко-номически хьалаца дувзаден-нараш тоадеш къахьийгар цо. Хане хьахьекхар, из моттиг цо йоагIаш хьалаьцалга. Дика къа-хьегарах, завода хьал, хоалуш, меттадера. Ши шу даьлча, цу за-вода кулгалде аьлар цунга, бакъ-да Бексолтас хьатIаэцанзар из дош. Даьхенга сатувсаш хинна дог Кавказагахьа гIерташ дар. Ший мехкаваьнна, къахьега во-лавелар из.

1981-ча шера Шолжа-ГIалий тIарча мехкдаьттан институ-те болх бе волавелар юрист. Со-ветски бокъонех бола оагIув хьехаш вар из институте. До-цент, профессор хинна Бексол-та чIоагIа везавелар хьехархош-та, студенташга. ХIара студента дог довзаш, кхетадергдолча тай-пара хIама хьалхадаккха говзал яр цун. Цо хьийхараша тахан доккхача дешашца дагалувц из. Ший никъ безаро, къахьега ловш хиларо тоадир цун вахара гIулакх.

1989-ча шера докторски дис-сертаци йовзийтача, советски бокъонашка лакха лерхIам бола говзанча хилар цох. Къонаба-рашта дIагойтар цо, къахьега

ро саг мел гаьнавоаккх. Шолжа-ГIалий тIарча Ленина цIи ле-лаеча кхале, къаман судхо вир цох. Цунна уллув лийннараша тахан а дувц, нахаца мел атта, сиха мотт корабоагIаш, моллагIа дола хIама нийсде хьаь-къал дIакхоачаш, цо къахьий-гар. Лакха мах оттабора цун начIала. КПСС Нохч-ГIалгIай обкома бюрос НГПАССР юсти-це кулгалхо вир цох. Йоккха юкъ ялалехь, елар цунна «Нохч-ГIалгIай АССР цихеза юрист» яха лоархIаме цIи. ГIалгIай Рес-публика оттаяра тIехьа, къа-хьийгарех ва из саг. Дукха вай къаман нах дIабийрзаб Даьла кхеле цу денга сатувсаш, из ди бIарга ца гуш. Къаман оагIув хьаллацара тIехьа, ший ваха-ре мел дола хIама дIалургдарех вар из. Цу деналах визза хинна-ча сагах лаьца, кхы а дуккхача шерашка дувцаргда вай мехка. Сий долаш хиларах, къаман ис-торе ваха висав Бексолта. Ший-дараш санна лерхIамаш дола нах уллувбаьха, къахьийгар цо.

1991-ча шера гуйран шоллагIча бетта 6-ча, 7-ча де-ношка Шолжа-ГIалий тIа дIайихьача гIалгIай къаман съезде, кергтерга доклад ешаш, хилар из. Россэ вице-президент хиннача Руцкой Александра дакъа лоацаш хиннача кхетаче цо дийцар, гIалгIай къаман пач-чахьалкхе меттаоттаеяра тIехьа ше кулгал деча оргкомитета тIехьарча шин шера дIабихьача балхах. Ший къамаьла юкъе дийцар цо: «Тхоай къамах бола тешам боабе йиш ярех дац тхо! Доккха вошал лаьца, гIо деш болча нохчашта, иштта кхьий-олча моттигашта баркал оал оаха. Парламентски накъ тIа даьнна, нийсхо оттае гIерташ да тхо. Тахан цхьаццабараша фуннагIа дувце а, гIалгIай лаьт-таш, гIалгIай къаман бокъонаш парламентски оагIонга гIолла-мара меттаотталургьяц. Нохч-ГIалгIай республика хьаллоа-цаш, дIабахьа безаш чоалхане болх ба ер».

ГIалгIай къаман сийдола ис-тори хинна, баха бисаб цун эздий къонахий ДжабагIанаькъан Ви-сан-Гири, Заьзганаькъан Идрис, Гпазданаькъан Ахьмад, Базор-канаькъан Идрис, Кхоартой Жа-браил. Царна юкъерча цхьац-

цабараша доккха дакъа лац-цад, къам юха мехкадаккхара тӀехъа. ПалгӀай Къаман Совет хьалхалатта хержар Бексолта кхоалагӀча съезда доакъаш-хоша. Духьаллаятгача халонаш-ца къувсащ, 1991-ча шера гуйран тӀеххьарча бетта 30-ча дийнахъа, Россена юкъе ПалгӀай Республика хилийтара тӀехъа йола гӀалгӀай къаман референдум дӀайихьар цо. 1992-ча шера президент хиннача Ельцин Бориса парламента тӀадилар, ПалгӀай Республика Россена юкъе хилийтара гӀулакхага хъажа, аьнна. 1992-ча шера, ахкан шоллагӀча бетта 4-ча дийнахъа арадаьлар РФ Лакхехьарча Совета ПалгӀай Республика Россена юкъе чулоацаш дола закон. Ше хьатӀаийца хинна декхараш дӀиза кхоачашдаь, 1992-ча шера Илман, хьехархочун оагӀон балха тӀа дӀатӀавахар из юха. Тюменерча мехкадӀтан-газа паччахьалкхен университете болх беш хилар Бексолта. 1995-ча шера РФ президента соцмца, Росселакхерча арбитражни суда судхо вир Бексолтах.

2008-ча шерга кхаччалца, из болх беш хьавера из. Хиланза варгвоаца болхло волаш, къахьегаш хилар вай мехкахо. Балхарча новкъосташа чӀоагӀа лоархӀаш, цо аьнна хьаллоацаш, саг вар из. ЧӀоагӀа лоархӀаш вар из мехкал арахъа а. Канаде, Франце, Итале, Гибухерча Африкански республике ихар из. Лакхерча Арбитражни суде къахьегаш дукха толамаш даьхар цо. 2007-ча шера «РФ цӀихеза юрист» яха сийдола цӀи елар цунна. Илман болхлой кийчбеш, кандидатски, докторски балхаш яз деш, дукха къахьийгар цо. Илман пхе кандидата, лакха толамаш доахаш, чакхдаьхар шоай диссертацией балхаш, цо кулгал а деш. Россерча Илман вахаре доккха дакъа лаьца саг ва Бексолта. О.Н. Садикова редакце арахийгача РФ наьха бокъонех долча книжкан юкъе дакъа лоацаш хилар из, хьинаре къахьегаш. Берригача мехкарча студенташа леладеш, боккха лерхӀам болаш книжка да из тахан. Москверча, Санкт-Петербургерча институшка леладеча книжкаш тӀа хьехаву вай мехкахо, воккха Илман болхло санна.

Наьха бокъонех дар отта деш, юридически оагӀон тӀа цо хьийга къа дувца этгача, из махи хама баь ца валлал да. ЦӀихезача Росселманхочун, Къилбаседа Кавказа политически болхло-чун вахара никъ хаьдар. 2022-ча шера Иан шоллагӀча бетта 31-ча дийнахъа.

Къаман вахаре боккха эшам бар иштта вола саг дӀавалар. Вай дегашта цӀаккха а йицлургяц цун цӀи. Цо хьабена къахьегаман никъ бовза декхарийла ба вай кхувш латтараш. Сий долаш, яхь йолаш, денал долаш ваьха чакхьаьлар Сейнарой Бексолта. Цун вахара никъ тахан дуккханешта масал да.

Наьсаре дӀайихьар ГӀалгӀайчен дешара болхлой профсоюза IX-гӀа Кхетаче

ГӀаьгенаькъан Марина

Наьсарен №1 йолча юкьерча ишколе, Российски Федерацие дешара, Илман Росселюкъярча профсоюза болхлой ГӀалгӀай республикански организаце IX-гӀа аргӀанара йоаца хоржамий Конференци дӀайихьар, яхаш, дийцар «Сердало» газетига из болх вӀашагӀбеллараша.

Кхетаче дӀахьош, цъхан даькъ тӀа вӀашагӀкхийтар ГӀР профсоюзий урхаллен кулгалхо Оздой Хади, президиума доакъ-

ашхой, 54 делегат. Цига гулбенараша, цъха барт болаш, хержар, ше профсоюза кулгалхочун ГӀонча йолаш дика йовзийта йола Пхьилекъонгий Роза, хӀанз цох кулгалхо хилар.

Ше къамаьл деш, профсоюзий болама ветерана, дукхача шерашка цун кулгал деш хьанача Беканаькъан Лидас дийцар, ше дӀайодаш хилара бахьаннах, цо иштта дӀайихьар доакъашхошта исторически экскурс, 1990-ча шерашка профсоюзни организаци вӀашагӀйолларах. Цо боккхача лерхӀамца дийцар хьалхарча республикан деша-

ра профсоюза кулгалхочох Малсаганаькъан Йоакъапа Ювсапах, иштта белгалдир, кертте-ра лоархӀаме хаттараш, уж дар балха алапеш тӀатохар, ЖКХ хьашташ кхоачашдара хьехархошта ахча тӀатеха хилар, из де таро хилар ерригача профсоюза объединене цъхана болх дӀабахьарах.

«Профсоюза организацей цъханкхетара» кулгалхочоа Оздой Хадена баркал аьлар профсоюзни болама мах баь варгвоаца дакъа юкьедарах, даькъалаийцар Султана Роза харжарца, ше тешаш я аьлар орга-

низаце, социально-экономически хьехархой хьашташ хьаллоацаш, тешам боабергцахиларах.

Керда хоржача кулгалхочо Султана Розас баркал аьлар шийна тешам баларах, иштта аьлар ше дика болх дӀабахьара могар дергда, ший коллективаца, ветеранащца, ерригача республикан профсоюзий объединенеца цъхана.

Из болх вӀашагӀбеллараша яхачох, конференци яр, ГӀалгӀайчен дешара профсоюзни организаце белгало, тешшаме уж лаьрхӀаца диканга кхачара.

АьшкӀа кердача хьисапе лотор де Юмабаьб вай кагирхой

ГӀаьгенаькъан Марина

«Бухъ» яхача вахара оагӀонцарча проектагӀа ГӀолла, аьшка хӀамашта лотор де, уж вӀаший хотта Юмабу мехкара кагирхой. Хьалхарча тоабо из болх чакхбаьккхар укх деношка. «Сердалога» из хоам кагирхой гӀулакхех йолча Комитетера бера.

«Цу оагӀонцарча балхацара TIG, MIG/MAG, MMA хьисапе лотор ду говзал Юмаеш хилар кагирхой. Лекцешка дийцар балхаца чӀоагӀдеш, къахьийгар цар. Аьшкаца, кӀала хӀамашца болх мишта бе беза дӀахьекхар къонабарашка. «Роскагирхой. Гранташ» яхача яхьаша хьаллоацаш, Наьсаре дӀахьош бар из болх», - дийцар «Сердалога» КДМ.

«Цу курсага ГӀолла къонабарашта дайзар тайп-тайпара хӀамаш вӀаший хотташ, лотор деш малагӀа говзал лелае еза. Кагирхошта чӀоагӀа пайдане хургдолаш, хӀама да из», - дийцар кагирхой цъханкхетарий Ценна кулгал деча Ведажанакъан Зоврбика.

Кастга кердача тоабанца дӀабахьа лерхӀ из болх.

ОБЪЯВЛЕНИЯ

Утерянный аттестат серии А №357526, выданный ГБОУ «СОШ №1 с.п. Нестеровское им. Р.Х. Героева» в 1995 г. на имя Барахоевой Замиры Умаровны, считать недействительным.

Утерянный аттестат, выданный СОШ №5 г. Назрани в 2016 г. на имя Гариева Магомеда Нурудиновича, считать недействительным.

В соответствии с Законом Российской Федерации от 26 июня 1992 года № 3132-1 «О статусе судей в Российской Федерации» Квалификационная коллегия судей Республики Ингушетия объявляет об открытии вакантной должности судьи Верховного Суда Республики Ингушетия, председателя Малгобекского городского суда Республики Ингушетия, мирового судьи судебного участка № 23 Республики Ингушетия.

Заявления и документы, перечисленные в пункте 6 статьи 5 вышеуказанного закона Квалификационной коллегией судей Республики Ингушетия, принимаются с «5» февраля 2026 г. до 18:00 ч. «26» февраля 2026 г.

Обращаться по адресу: г. Магас, ул. К. Кулиева, д. 6, Управление Судебного департамента в Республике Ингушетия к секретарию Квалификационной коллегии судей Республики Ингушетия – Джаниеву М.Б.О.

Ноанала цѣннеи стадионаи юкѣе

Физкультураца бувзам барашта боккха аьттув ба вай мехка

Султиганаькъан Йоакъап

Іан ха хьаэттача спортаца, физкультураца бувзам хинна боккхагІбараш, иштта кагирхой а юхабоал, гІаш лелаш хиннараш а цІагІа совц. Вай мехкара спорта моттигаш, стадионаш оаш зийча, Іан бетташка яьсса хул уж. БІаьстан, ахкан хана санна адам гуц цига. Бакъда цхьа хІама теркал де деза вай!

Къаьстта Іан хана уж гІулакхаш леладар геттара лоархІаме да, вай дегІага ладийгІа; хІана аьлча Іан хана 30-40 шу даьннача сага дегІа геттара доалл эш; цул совгІа, шелал хьаоттарца масаныхьа гІетташ хула дом а дІабоалл, гІаш го лела араваьнначун паргІатаргІа хул. Іан хана араваьлча шелал кхетар а кхерам ба яхар Іудилла, мехка хІара юрташка, шахьарашка тахан болх беш йолча спорта моттигашка ха дІахьош хила беза нах.

Къаман проекташка гІолла вай республике спорта оагІонца дукха хувцамаш даьд, таханарча дийнахьа а даггара хьалъеш латт спорта эша моттигаш. Ма дарра аьлча, паргІато чІоагІа-м я тахан адамашка, боагІага боараме из хьаллаца хойя. Спорта моттигашка эшаш мел бола кхоачам а Іалашбеш латт Мехкадас тІахьожам беш. Навха унахцІенон хьал спортаца хьаллаца гІерташ, боккха болх ба мехка дІахьошбар.

Воккхавар а зІамигвар а хІара Іуйран физкультура еш, дегІ сомадоаккхаш, цІий доладолиташ хилча дикагІа хургдар! Ценача феца садоаш, араваьнна хьай дега тоам хулача урамашка гІолла лелар дика деций?! Низ чубайт цу гІулакхо, дуккхача хІамай уйла ййт. Гантелашца, эспандерца бувзам болаш хила веза ший дегІ дезаш вола саг...

Бакъда тахан дерригача дунен тІа санна, вай мехкарча наха а дегІа хьал ишттача оагІонца тоадарал дикагІа, пайданегІа хет молхаш мелар, цхьа геттара чоалхане дола хІамаш дарбанчешка дар. ДегІага къахьегийта ловраш дукха хилац. Вайх хІаране тахан кхетаде дезаш да-кх, дегІ дукхагІа даькъе хих латтилга, хІаьта дегІага боагІага боараме болх хьабайта дега спорт, физически культур эш.

Іуйрийна денз сарралца, компьютера юхе, тІаккха хІама дуаш истола юхе, сайре тІаеча телефон беелле, дивана тІа ваьгІе дІавужача сага дегІага малагІа хьал хургда-м вІалла ца дийцача а хов вайна... Иштта дІадолалу-кх цхьацца лазараш а, дегІацара низ эшалу, дегІ меллу вирусашта, инфекцешта духьалъотта а низ боацаш. Лелаш, дегІ хьоадеш хилар чІоагІа лоархІаме да. Волалуш, цІега болх байташ воаца саг

текха, цхьа оллавелле хул; ког хала боаккхаш, кадай болабала ца могоараш а кІезига бац вайна юкѣе!

Деррига а дегІ тхьайса латтилга да из. Тхьоврача ханашка хьоалчага деча е моллагІа дукха адам гулденнача моттиге, шиь е кхоь мара дегІаца геттара верста саг хилацар, хІаьта тахан дІа-хьа мел хьежача из хІама котданнилга гуш да. Цул совгІа, «сиха даар» яхар а тахан чІоагІа даьржад вайна юкѣе. Хийла, зІамагІбараш меттел, боккхийбараш а цунца мара чам ца кхеташ хул. Роллаш, шаурма, пицца, хот-дог, бургераш хьаеш йола моттигаш хІара миинге йолаш я шхьарашка, иштта юрташка.

Цу тайпара кхача буаш волчунга, спортаца бувзам хила беза хьа аьлча, вІалла дош а хетац. ХІаьта дукхагІа адам текха хулийтар из кхача ба йоах тахан лораша. Сога хьаттача, шоай дегІаца моастагІал леладу нах ба уж... Цхьацца доалаш лазараш гучадулла доладелча-м, иштта атта хетаргдац деррига а.

Шийна из кхача бита ца моге, из тайпара хІама диачул тІехьагІа дегІаца из зе деш Іодужаргдоацаш, волавала веза-кх саг. Мишта хул из, пишк дуккха дахча чуделла хьалйикъача дІайов, иштта да-кх дегІацардар а... Хьай дог мел эттар Іочуелла, дІавижача кера боккха Іоткъам бу Іа. ПаргІатта садаккха, болх бе моттиг йита цунна...

Магасе, Наьсаре, Шолжа-Шахьаре, иштта кхьайолча мехкарча массайолча юрташка а йолаш я дика тоаяь латта спорта моттигаш. Футболах, баскетболах, бадминтонах ловза йиш я хьа цига, турника тІавала цхьа кІеззига, хьай дегІацара низ бовзаргба хьона. Дийнахьа ах сахьат хиллал йола ха йита спорта, телефон дива тІа йите волале.

Дуккхабараша, Іа иштта къамаьл дича, дегІага из хьадайтта магац тхона оал... Ца моге а низагІа хьадайтта деза-кх из, хьай дегІаца кадай волаш, могоаш волаш, ваха безам бале. Маьхашта, хирургашта кІалвусачул дикагІа да хьона из! ДегІа-м доал эш, «доал доаца дегІ - пахашк» яьхад вай даьша. Укхаза чІоагІа товш хул уж дешаш... Администраце болх беш йолча, сона йовзача цхьан кхалсага, спортаца бувзам хила беза хьа, аьнна, аз хьехар дича, йоахар:

- Мичахьа, малагІа моттиге леладе деза из?.. Юртар нах беларг ма бий сох, сай беша йоаллаш аз из ца леладойя, кхы моттиг-м яц.

- Ишта дац из! Хье чулеча цІени тІакъайле, дегІа атта дола барзкъа тІадийхе, кизга хьалхашка хьай дегІа еза упражненеш е йиш я. Сага шийна хьалхашка чІоагІадаь дІаоттаде деза из! Иштта мара чакхдалац из,

аьшка бокъонца мара,- аьлар аз. - МалагІа я из бокъо?

- Ноанала цІагІаръяр санна я-кх из бокъо а. ХІама дуаш йола ха вІалла йицийий мича ют вай...

ХІара дийнахьа ший дегІага ладувгІаш, цун хьал дагадоаллаш, цох дог лазаш хила веза саг, иштта ца хуле, цхьаккха а ма хетта хьаоттаргдац. Юхьанца хало хуле а, юха ца воалаш тІателла ший дегІа пайда хургбар хьаллоацаш дІачакхвала веза. Тахан вайгара паргІато мах баь варгвоацаш я!

Спортаца эшаш мел дола хІама долаш да. Наха аттаргІа хургдолча моттиге хьаелла гІерт спорта моттигаш. Цхьан хана цхьаккха боарам, бустам боацаш, кхаьч-кхаьчача гІишлош хьалъеш хиларо халача даьккхад из гІулакх тахан. Наха дІааха паргІата хургдола, даьсса улла доазув лехаш хул спорта гІишло хьалъераш.

ХІаранена шийна дика довз ший дегІагара хьал, цунга хьежжа, хьайна товш йола спорт лелае. Хьакимаша дІакхухьача кхетаченашка тІехьарча хана геттара чІоагІа ювц спорт, бакъда ше вахача, лелача гІолла дІа-хьа хьажа хьо эттача-м деррига а ма хетта доацилга кхетаду Іа. Хайна варгІаш ду балхаш дукха да тахан. Телача, хийла фо а чукхеташ йоацача моттиге ди сайранга даххалца болх беш ваьгІе, чукхавьчача, вижжалца йола ха телевизора хьалхашка е телефонаца дІаху тахан дуккхабараша.

Наьсарерча спорта моттиге ухаш, аз теркалдир, ший дегІ меттадоаладе ловш бараш 30 шерал тІехбаьннарашта юкѣе кІезига болга. Спорте хьаухараш массахана цаІаш хул, дикка хьежача. ХІаьта эггара чІоагІагІа дог лоацар да, спортаца бувзам боацараш дукхагІа даькъе начІал, лакха хьаькъал дола нах болга. Тайп-тайпара говзалаш Іомаеш, масаныхьа кхача гІерташ, удаш лелаш, спорт цар вахаре вІалла моттиг дІалоацаш яц.

Бакъда вай кхетаде деза-кх эггара керттердар! ДегІа

могашал эшаелча массадолча хІаманцара чам цу сахьате дІабоал, мича бахар ца ховш... Цунга хьежжа, дегІа уйла яр эггара керттерча гІулакхашта юкѣе латта деза. Ше вахача коа спорта лаьрхІа моттиг хьае йиш я моллагІа сага. Турник елла, бургац ІойиІла гІанд дегІа, кхыбола кхоачам оттабаь.

Дийнахьа ах сахьат даккха цига ха дІахьош. Вахаре мел йолча морзонашта юкѣе, из а дІачІоагІде. Тахан дуккхача нахага йоккха хало я дегІа текха хиларах: балха, деша, нах гулбеннача эхь хеташ хул иштта вола саг; хІаьта дегІа тоабеннараш-м хІара денна бебаш латт. Кхыметтел берашта юкѣе а даьржа да из хІама тахан.

Фу дича фу хургдар-хьогІ яха яьсса уйлаш юстартетта, физически культурацара доттаргІал чІоагІде деза воккхагІчо а зІамагІчо а. ВІалла шийна де могоаргдац аьнна хийтта хІама даьд хийла сага, спортаца оагІув биллача. Бийсан наб дикагІа кхетаргьа, бІарг биззалца тхьайса иллада а халача балха ваьллада санна хургдац Іуйранара гІаттар.

Оалаш да-кх, «безам хилча, сага дергдоацаш хІама дац» аьле, из хьаллаца безам хила беза! Могошалах, дегІ лорадарх дувцаш, керте оттаде деза вай во, зуламе йола оамалаш йитар! Шийна санна, гонахьарча наха а зе деш долча хІама никъ тедаш; Дала хьаденнача хозача дунен тІа дикал, къахетам, безам боаржабеш; ваха веза саг. Дер дайна лелачоа, ший керта бала корабоагІа яха вай даьша оалаш хиннар ма нийса а хиннад-кх!

Дер дайна леларгвоацаш, цхьа дикача хІаман никъ хьалаьце, цу тІа къахьегаш дІагІо. Зиза, га дІайогІа, наькъ тІа улла хІама юстаръяккха, вахаре беркате йола говзал шаьрье, хьайга мел кхаьчача дикай хам беш, Далла хоастам беш варгІаш, ха яха, тІаккха во уйлаш чуухаргьац хьона. Уйла йой оаш, мел дукха ха Іохайна варгІаш йоаккх тахан сага. Иш-

коле, институте, балха, цІагІа телевизора юхе...

Вай даьй вахар иштта хиннадац, цунга хьежжа эза тай санна юкѣ йолаш, нийса букъ болаш, кадай, совнагІа йолча махьараша дездаь доацаш хиннад цар дегІамаш. Цар къахьийгад, Іуйрийна денз сарралца, аргІешка, бешамашка, коа тІа, буаш бола кхача а цІена, шоаш хьаьбаьккха хиннаб. Тахан вай санна, дог мел эттар юаш баьхабац уж, цар денош тахан вай хьега дезаш денош хиннад, ма дарра аьлча.

Ерста, хьаьна, къахьа, миста аьнна кьоаста ца деш, хІама юь цхьаволча сага; тІаккха, цІий лакхденнад са, гипертоник хьахилар сох, оал. Бехк бий цу дегІа фуннагІа хилча а, хьайна мел могоар Іа цунна, уйла ца еш тІаоттадича... ХІара хІама боарам болаш да, из дохаде хьо эттача деррига кегалу. Тахан чІоагІа цецдувлаш дувц вай; уж лакха, бІаьшерашка хаьрца дІа ца йоалаш латта гІалаш мишта хьаьй-хьогІ даьша, яхаш...

Деррига а дегІаца низ хилар, кадай хилар да. Цу лакхе кхерий урагІкхухьаш лелар-м, уйла е эттача, йоккха хало ма йий, бакъда дегІ массахана лелаш хиннача наха из вайна санна хийттадац. Шийх къахетар дита а дита, ший вахаре, унахцІенон пайдане, беркате хургдар дІадоладе деза сага. МоллагІа шахьаре, юрта шоаш дахе, спортаца бувзам лоаттабергбола моттиг кьоастае шоашта цига.

Шоашца деша, балха бараш, лоаллаха бахараш а тІахьеха цу гІулакха, дика масалаш доаладеш. Дог эттача мара деш доаца хІама пайда кІезига беш хул, цудухьа хІара денна цхьа ха хьаькьоастае спорта, физически культуранна, дикача, беркатеца гІулакхашта лаьрхІа.

Шоай дегІа хьал ишттача наькъаца оаш тоадергхилар, 100%-га кхоачаш, тешшаме да шоана! Уйла е цу хІаман, тахан е уйла! ДегІа моастагІа ма хила, дегІ лорадерех хила!